

## Nr 1.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41; given Stockholms slott den 1 augusti 1940.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41, föreslå riksdagen att, med godkännande av de i protokollet berörda förslagen, å nämnda riksstat upptaga de utgifter, som framgå av en vid protokollet såsom bihang fogad sammanställning jämte specifikationer.

GUSTAF.

*Ernst Wigforss.*

---

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:ts Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 1 augusti 1940.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anför efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter:

### **Den ekonomiska politikens uppgifter.**

De djupgående förändringar i förutsättningarna för vårt lands ekonomiska liv, som kriget på skilda vägar medfört, ha utlöst motstridiga tendenser inom detta. Till någon del neutralisera dessa varandra men på viktiga punkter kan man icke räkna med en utjämning utan att särskilda åtgärder vidtagas.

*Bihang till urtima riksdagens protokoll 1940. 1 saml. Nr 1.*

Vissa områden förete möjligheter till kraftiga prisstegringar, i en del fall också till ny produktion. På andra håll möta driftsinskränkningar och arbetslöshet. Är marknadens anpassningsförmåga otillräcklig, kan man vid rådande avspärrning och fortsatta stora anspråk på landets försvarsberedskap löpa risken att drivas in i ett läge, där arbetslösheten växer kraftigt samtidigt som priserna fortsätta att stiga.

I ett läge, där inflationstendenser på detta sätt bryta sig mot depressionstendenser, blir uppgiften att häva arbetslösheten utan att ge prisstegringen näring och att hejda prisnivåns höjning utan att öka sysselsättningssvårigheterna. För att förverkliga detta mål krävas väl samordnade åtgärder över ett vidsträckt fält. De genom depressionstendenserna friställda produktionsmedlen måste bringas till sådan användning, att varuknappheten lindras. Produktionsformerna måste förnyas och effektiviseras, så att den produktiva verksamheten därigenom kompenseras för höjda kostnader utan ytterligare prisstegring. Spekulative tendenser till prisstegring måste hindras att sprida sig och driva prisnivån i höjden. Fri köpkraft, tillskapad genom försvarsutgifternas stegring, produktionsstödjande åtgärder och vinstbildande prishöjningar, måste neutraliseras genom ökad sparsamhet inom enskild och offentlig hushållning och genom åtgärder mot spekulative köp. Och slutligen måste åtgärderna avvägas så, att de ekonomiska spänningarna olika grupper emellan icke skärpas genom kapitalförstöring på vissa håll och underlättad förnögenhetsbildning på andra eller genom en nedpressning av några samhällsgruppers inkomster samtidigt som andra sättas i tillfälle att bibehålla eller förbättra sin standard.

Dessa olika uppgifter aktualiseras alla i stigande grad, i den mån krisen förlänges och krigets ekonomiska verkningar hinna göra sig gällande. Avvägningen mellan de olika kraven skiftar dock starkt med växlingarna i läget, så att vid den ena tidpunkten åtgärder mot inflationsriskerna måste dominera medan vid en annan alla krafter måste spännas för att lösa sysselsättningsproblemen.

Redan från början av kriget har det stått klart att vår ekonomiska politik måste på detta sätt successivt anpassas efter förskjutningar i balansen mellan samtidigt föreliggande inflations- och depressionstendenser. Till en början dominerade riskerna för en fortgående kraftig prisstegring. Men under utvecklingens gång har uppmärksamheten i stigande grad måst riktas på de problem som tendenserna till produktionsinskränkningar resa, utan att man likväl därför kan säga att inflationsriskerna minskats. Krigets utvidgning i början av april markerade visserligen ingen brytningspunkt i den ekonomiska utvecklingen men medförde härvidlag den avgörande förändringen.

När propositionerna i valutafrågan samt angående den slutliga regleringen av budgeten för 1939/40 och dess konsekvenser för skatteuttagningen för innevarande budgetår i slutet av våren framlades för lagtima riksdagen, var läget ännu så oklart, att en diskussion av den ekonomiska politikens framtida utformning syntes böra uppskjutas. Jag inskränkte mig därför i nämnda sammanhang till en erinran om vikten av att förhindra en höjning av pri-

serna utöver vad som följde av den försämrade försörjningen vid oförändrad köpkraft. Innebörden av denna målsättning för penningpolitiken — som hävdats ända från krigets början och som alltjämt synes mig bäst motsvara det allmänna intresset — var att inflationstendenser skulle med all kraft motverkas men att penningvärdet icke skulle hållas uppe genom en nedpressning av inhemska priser med syfte att kompensera inträdande prishöjningar på importvaror. Det ströks under, att huvudlinjerna i arbetet för ett såvitt möjligt stabilt penningvärde måste vara ökad produktion och ökat sparande.

Även nu rymmer en bedömning av det ekonomiska läget så stora ovisshetsmoment, att en utformad plan för den ekonomiska politiken icke kan uppläggas. Men det är både möjligt och nödvändigt att till stöd för diskussionen om kommande utgiftskrav och skatteförslag i detta sammanhang söka bilda sig en mening om innebörden av den hittillsvarande utvecklingen och om de konsekvenser för den allmänna inriktningen av vår ekonomiska politik, som händelserna under senare delen av våren måste få genom sin djupgående inverkan på balansen mellan inflations- och depressionstendenserna.

När inflationsrisken vid framläggandet av de grundläggande propositionerna i ämnet till fjolårets urtima riksdag så helt samlade uppmärksamheten, atj skyddet för penningvärdet framstod som den ekonomiska politikens primära uppgift, hade detta sin grund i det allvarliga hot, för vilket de kraftiga importprisstegringarna utsatte hela vårt prissystem. Ett uttryck härför var, att den penningpolitiska diskussionen väsentligen inriktades på frågan, hur man skulle förhindra spekulativa prishöjningar under importprisstegringens spridning genom marknaden, och att man omedelbart skred till å ena sidan en genomförd kontroll över det sätt på vilket prishöjningarna slog igenom, å andra sidan subventionsåtgärder med syfte att dämpa den styrka och den hastighet med vilken de påverkade den inhemska prisutvecklingen.

Det köpkraftsskapande inflytandet från de ökade statliga utgifterna tillmättes däremot vid nämnda tidpunkt ännu icke större betydelse ur inflationssynpunkt. Och icke heller syntes de hotande produktionsinskränkningarna då ännu resa något allvarligare sysselsättningsproblem. Vid anmälan av förslaget om värnskatt till 1939 års urtima riksdag vågade jag räkna med att de budgetära köpkraftstillskotten i sin prisstegrande verkan skulle balanseras genom minskad investeringsverksamhet. Utvecklingen har icke jävat detta antagande.

Under vintern började frågeställningen att förskjutas. Inflytandet från importprisstegringarna minskade i betydelse samtidigt som emellertid utgiftsöverskotten på budgeten i stigande grad framstodo såsom ägnade att bereda utrymme för prisrörelser av inflationstyp. Under det att vikten av åtgärderna mot spekulativa prisstegringar blev relativt sett mindre, kom därför frågan om en neutralisering av köpkraftstillskotten över budgeten att tilldraga sig ökad uppmärksamhet. Det är mot bakgrunden härav man har att se bland annat de strävanden att förstärka sparandet som fingo sitt mest framträdande uttryck i uppläggandet av försvarslånet.

Den vid skärpt avspärrning hotande varubristen gjorde vid nämnda tidpunkt ännu icke i högre grad sitt inflytande i prisstegrande riktning gällande. Å andra sidan voro depressionstendenserna inom vissa fack redan tillräckligt starka att helt uppväga det inflytande som justeringar av lönenivån efter höjda levnadskostnader kan ha utövat; bland de för levnadskostnadernas utveckling bestämmande faktorerna må härvid erinras även om de jordbrukspolitiskt betingade prishöjningarna på vissa livsmedel.

De förändringar i det sålunda karakteriserade läget som blevo följden av krigshändelserna i slutet av våren kunna sammanfattas sålunda:

Importprisutvecklingen upphörde att utgöra ett riskmoment;

en stigande varuknapphet framträdde som en faktor, som under rådande förhållanden kunde befaras driva prisnivån snabbt i höjden;

försämrad materielförsörjning och väsentligt minskade exportmöjligheter medförde en betydande risk för arbetslöshet och för bristande utnyttjande av landets kapitalresurser;

utrymme skapades för en omfattande ersättningsproduktion.

Lägges härtill, att varuknappheten väsentligt ökar den betydelse löneavtalens kompensationsbestämmelser kunna få för prisutvecklingen, att de dåliga skördeutsikterna i och för sig äro ägnade att påverka jordbrukspriserna i stegrande riktning samt att statsutgifterna fortsättningsvis ligga på en mycket hög nivå samtidigt som dock en så småningom inträdande minskning i försvarsväsendets anspråk på industrien och landets arbetskraft är att motse, synes dagens ekonomiska läge vara karakteriserat i sina huvuddrag.

När nu för första gången sedan krigets utbrott depressionsrisken framträder såsom dominerande, utan att likväl inflationsfaran kan anses minskad, förklaras detta skenbart paradoxala förhållande — som förutsätter att depressionstendenserna icke helt neutralisera verkan av de prisstegrande faktorerna — av att vi icke ha att räkna med en enhetlig marknad utan kunna förutse, att de motstridiga tendenserna komma att behärska olika områden av näringslivet utan tillfredsställande utjämning dem emellan. Det stora problem inför vilket en sådan situation ställer statsmakterna och näringslivet har redan i huvudsak karakteriserats. Dess lösning är i väsentlig grad en organisationsfråga.

Om de risker aktualiseras, som nuvarande läge inrymmer, blir det första målet för den ekonomiska politiken att *tillse, att den outnyttjade arbetskraften och det outnyttjade kapitalet så snabbt som möjligt komma till användning, i första hand för att täcka förlusten av importvaror och nedgången i sådan hemmamarknadsproduktion som arbetat med råvaror och halvfabrikat, på vilka det nu blivit brist.* Sker detta löses arbetslöshetsproblemet samtidigt med den icke minst för prisutvecklingen betydelsefulla uppgiften att såvitt möjligt hävda vår försörjning.

Med hänsyn till arbetslöshetspolitikens utformning betyder det krav som här uppställts, att sysselsättning bör beredas arbetarna från den nedlagda eller inskränkta produktionen i första hand genom överföring till ny pro-

duktiv verksamhet inriktad på omedelbara konsumtionsbehov Ett närliggande exempel erbjuder överflyttningen av arbetare från träindustrin till vedavverkning. Då det är oviss, om arbeten som snabbt skänka ökade konsumtionsmöjligheter kunna taga all friställd arbetskraft i anspråk, kan det bli nödvändigt att utsträcka arbetsprogrammet till att omfatta även mera varaktiga nyttigheter, som bidraga till en förbättring av våra försörjningsmöjligheter. En framträdande skillnad mellan den nu aktuella arbetslöshetspolitiken och den politik som utformades under den senaste depressionen blir, att en nyorientering av arbetskraften kommer att i nuvarande läge spela en större roll än understödsåtgärder av olika slag. Stor uppmärksamhet måste ägnas åt inriktningen av arbetskraften redan vid den första yrkeskolningen. På senare utbildningsstadiet förutsätter nyorienteringen en planmässig omskolning av arbetskraften. Den måste underbyggas genom en arbetsförmedling aktivt inriktad på nödvändiga omflyttningar och alltså icke begränsad till den passiva uppgiften att utjämna arbetstillgång och arbetstillfällen.

Om en arbetslöshetspolitik efter angivna linjer skall vara möjlig, förutsätter den, att även nyinvesteringsverksamheten orienteras efter det ändrade läget. En vanemässig kapitaldisposition för nu mindre aktuella uppgifter och investering i blott tillfälligt vinstbringande verksamhet måste förhindras, samtidigt som nödvändigt kapital måste tillföras områden, där möjlighet öppnats för en för landets försörjning väsentlig ersättningsproduktion. Det är att hoppas, att man härvidlag skall kunna påräkna en effektiv medverkan från kreditinstitutionernas sida.

För framgång i här angivna strävanden förutsättes tydligen, att all möda nedlägges på att inventera våra produktionsmöjligheter. En verksamhet i detta syfte har redan sedan någon tid fortgått och bör fortsättningsvis främjas. Här föreligga viktiga uppgifter både för näringslivets egna organisationer och för de på området verksamma krisorganen. Av stor betydelse är att det samarbete vid handläggningen av ifrågavarande uppgifter, som inletts de olika organen emellan, nu ytterligare utvecklas.

En anpassning av den art som här karakteriserats fortgår alltid, om än i regel i mycket långsammare tempo än som nu bör eftersträvas. Utvecklingen av nya verksamhetsområden för arbetskraft och kapital når under normala förhållanden sin största styrka under en högkonjunktur som drives fram av behovet av anpassning efter nya produktionsförutsättningar. Den underlättas då ofta av en successiv höjning av prisnivån. Att den eftersträfvade anpassningen även i nuvarande läge får återverkningar i prisstegrande riktning torde vara ofrånkomligt. När emellertid dessa måste hållas tillbaka och överhuvud en prisstabiliserande politik måste bedrivas, synes det nödvändigt att ersätta prisstimulansen genom åtgärder ägnade att främja en successiv rationalisering av produktionsverksamheten, som bereder möjligheter till besparingar som kompensera de försämrade produktionsbetingelserna. Jämsides med inventeringen av nya produktionsmöjligheter bör där-

för en undersökning ske av ekonomiskt fördelaktiga former för dessas utnyttjande.

Det anförda tar närmast sikte på utvägarna att behärska depressionstendenserna och risken för stigande varuknapphet. Lösningen av den parallella uppgiften att förebygga en inflatorisk utveckling underlättas, i den mån man lyckas vidmakthålla varuförsörjningen. När det gäller att balansera prisstegringsriskerna, sådana de i dag framträda, framstår dock, såsom ofta framhållits, ökad sparsamhet som huvudlinjen. Det är oriktigt att betrakta kravet på fortsatt och förstärkt sparande blott som en konsekvens av de stigande försvarsutgifterna. Det uppbyggnadsarbete, som jag förut berört, är kostnadskrävande, och när det måste fortgå trots detta och trots de betydande krav på samhällsekonomien som försvarsberedskapen ställer, infogas kravet på sparsamhet bäst i sitt sammanhang, om som närmaste mål uppställas, att *de inkomstillskott, som skapas genom den politik till vilken kriget tvingar oss, skola sparas för finansiering av de nya uppgifter, inför vilka vi nu ställas.*

Nysparandet, som underlättas genom den på olika vägar uppkommande ökningen av penninginkomsterna, vinnes på skilda sätt: genom frivillig konsumtionsbegränsning, genom beskattning och likartade köpkraftsbegränsande åtgärder samt genom en ransoneringsvägen vunnen reduktion av möjligheterna till inköp utöver nödvändiga kvantiteter. Det nationalekonomiska behovet av beskattning blir mindre, ju större omfattning de frivilliga konsumtionsbegränsningarna nå. Och de statsfinansiella kraven tillgodoses i den mest tillfredsställande formen, om den genom konsumtionsbegränsningarna friställda köpkraften direkt eller indirekt ställes till det allmännas förfogande lånevägen. Självfallet gäller kravet på sparsamhet i lika mån det allmänna som de enskilda medborgarna. Jag erinrar i detta sammanhang om den påbörjade verksamheten för nedbringande av kostnaderna inom statsförvaltningen.

Det penningpolitiska målet — att *i den utsträckning, utvecklingen av varuförsörjningen medgiver, bevara kronans köpkraft* — vinnes i det väsentliga, om man lyckas förverkliga de förut angivna kraven på den ekonomiska politiken, alltså att arbetskraft och kapital skola utan pris- och lönestegringar omföras till den nya produktiva verksamhet, vartill möjligheter öppna sig, och att tillskott till inkomsterna skola disponeras för de nya uppgifternas finansiering genom sparande. Men det får icke glömmas, att resultatet kan äventyras genom primära höjningar av priser och kostnader.

Jag har redan erinrat om de risker för spekulativa prisstegringar under inflytande av importprisutvecklingen, som framträdde under hösten. När då vidtagna kontrollåtgärder vidmakthållits, trots att importpriserna förlorat sin centrala roll som störningsfaktor och tidigare vidtagna subventionsåtgärder i samband därmed kunnat praktiskt taget helt avvecklas, är orsaken att man i ett knapphetsläge med betydande elasticitet i betalningsme-

delsförsörjningen har att räkna med stort utrymme för spekulativa tendenser, som kunna få en ödesdiger verkan om de ej effektivt hållas tillbaka.

En fara för penningvärdet utgöra emellertid även andra primära stegringar av priser och kostnader än de som äro av spekulativ natur. Vid nu hotande åtstramning i varuförsörjningen har man anledning att särskilt uppmärksamma återverkningarna av systemet med rörliga arbetslöner, inbefattande kompensation för stigande levnadskostnader, och kanske än mera strävandena efter en successiv anpassning av jordbrukspriserna efter förändringar i uppfattningen om det allmänna prisläget. Särskilt i kombination kunna de nu nämnda faktorerna leda till en snabbt fortskridande försämring av penningvärdet. Om alla parter vid en minskad varuförsörjning försöka att genom inkomstökningar bevara *sin* standard, blir resultatet, såsom ofta framhållits, att priserna drivas i höjden, så att ingen i sak vinner något på inkomstökningen. En försämrad försörjning tvingar givetvis till en sänkning av standarden. Höjas penninginkomsterna, realiseras standard-sänkningen genom en korresponderande höjning av levnadskostnaderna, för den händelse inkomsttagarna ej frivilligt avstå från att försöka göra bruk av sina ökade inkomster. Lyckligast är om anpassningen blir frivillig och tar den formen, att de olika medborgargrupperna avstå från vidare krav på höjning av penninginkomsterna. Då man knappast vågar hoppas, att det ömsesidiga förtroendet olika samhällsgrupper emellan skall vara tillräckligt starkt, för att man skall kunna förverkliga den nödvändiga konsumtionsbegränsningen i denna senast angivna form, få strävandena i stället inriktas på att få de av prisstegringen föranledda inkomstillskotten avsatta till sparande. Av praktisk vikt är dock även att man eftersträvar en sådan utformning av dyrtidskompensationen, att den beskattning, som kan komma att genomföras i syfte att neutralisera verkningarna av stigande köpkraft hos allmänheten, ej berövas sin verkan. Jag torde senare få anledning att återkomma till sistnämnda önskemål och dess konsekvenser för beräkningen av levnads-kostnadsindices.

Jag har redan inledningsvis antytt de risker som den ekonomiska utvecklingen och den därav nödvändiggjorda politiken kan medföra för ökad spänning i inkomst- och förmögenhetsfördelningen. Prisstegringarna pressa särskilt hårt dem som ha den största försörjningsbördan. Och utvecklingen kan medföra en förstöring av de smärre förmögenheterna samtidigt som de större förkovras. Dessa risker kräva uppmärksamhet vid utformningen av beskattningen och av den statliga upplåningen. De kunna få konsekvenser även för familjepolitiken och tvinga till ökat aktgivande på de barnrikas ekonomiska problem.

Att efter här i korthet skisserade linjer komma till rätta med de uppgifter, inför vilka det nuvarande läget ställer oss, är möjligt endast om man kan bygga på effektiv samverkan alla berörda parter emellan. För framgång förutsättes ofta långtgående åtgärder, som kräva stora uppoffringar från olika medborgargrupperns sida. Arbetet för en uppbyggnad av vår sam-

hällsekonomi i anpassning efter dess ändrade betingelser är emellertid den främsta uppgiften i dagens läge. Det utgör ett centralt led även i vår försvarsberedskap.

### Tilläggsstaten.

I rådande läge, där anpassningen av statsverksamheten efter snabbt växlande krav, vilka i blott ringa utsträckning kunna till sin omfattning och inriktning bedömas, har det hävdvunna budgetsystemet måst i olika hänseenden uppmjukas. Vid sidan av riksstaten ha medel ställts till Kungl. Maj:ts förfogande på särskilda beredskapsstater. För reglering av utgifter, verkställda inom dessa staters ram, men även för tillgodoseende av nya, till sin omfattning bestämda utgiftsbehov ha vidare å tilläggsstat anvisats nya anslag, respektive till redovisning upptagits nya inkomsttitlar.

En följd av angivna förändringar i budgettekniken är, att den ursprungliga budgetavvägningen under statsregleringsperiodens lopp förskjutes och därför måste upptagas till omprövning vid periodens slut. Den balans mellan faktiska utgifter och inkomster, som därvid kan konstateras, måste tagas till utgångspunkt för budgetplaneringen för nästföljande statsregleringsperiod, särskilt i vad avser inkomstsvägningen, vilken får ta sikte ej endast på att tillgodose nämnda periods behov utan även på att slutligt reglera det finansiella läget som blivit följderna av riksstatsförändringarna under föregående period. Utvecklingen har alltså tvingat fram en komplettering av den i princip gällande förskottsbudgeteringen genom en efterskottsbudgetering. Ett uttryck för detta förhållande var propositionen nr 293 till årets lagtima riksdag, där uttagningsprocenten för inkomst- och förmögenhetsskatten under innevarande budgetår beräknades med utgångspunkt från de förändringar av utgiftssidan på följande års riksdag, som framtvings vid regleringen av de från förskottsstaten för samma år bestridda utgifterna.

En annan, väsentligen formell konsekvens av här berörda förhållanden har varit, att tilläggsstaterna till riksstaten icke ansetts böra erhålla formen av slutna stater i egentlig mening utan i stället framlagts såsom sammanfattningar av successiva beslut om ändringar i riksstaten. De ha alltså varit öppna, så att nya anslag kunnat efter framläggandet tillfogas. De ha vidare ej omfattat andra poster på inkomstsidan än som där måst uppföras för redovisning av nya inkomster eller beslut med återverkan på inkomsternas storlek. Enligt här angivna principer — som närmare utvecklats i propositionen nr 90 till 1939 års urtima riksdag, samma riksdags skrivelse nr 110 och propositionen nr 2 till årets lagtima riksdag — bilda budgetårets olika tilläggsstater tillsammans med den ursprungligen antagna riksstaten en enhet, som visserligen aldrig av riksdagen sammanfattas i en enda stat men som sammanföres i budgetredovisningen.

De till en tilläggsstat I till riksstaten för löpande budgetår hänförliga anslagsäskanden, som i det följande anmälas, äro att bedöma från här angiv-



na utgångspunkter. De utgöra sålunda förslag till ändringar i riksstaten, som utvecklingen gjort erforderliga. I flertalet fall avse anslagen att bereda täckning för utgifter som bestritts av förskottsanslag. För övriga anslagsäskanden gäller i princip, att de avse utgiftsbehov som ej kunnat föreläggas den senaste lagtima riksdagen för prövning men vilka böra tillgodoses innan ärendet hinner underställas nästa lagtima riksdag. Avskrivningsanslag äskas icke i detta sammanhang. Ej heller upptagas nya inkomstitlar för redovisning av de skatter, varom förslag komma att föreläggas riksdagen.

Kungl. Maj:t har den 21 juni 1940 med stöd av 1940 års lagtima riksdags beslut (skriv. nr 442) fastställt den av riksdagen godkända beredskapsstaten för försvarsväsendet m. m. för budgetåret 1940/41 att från och med den 1 juli 1940 lända till efterrättelse såsom förskottsstat samt ställt förskottsanslagen till vederbörande myndigheters förfogande att disponeras i enlighet med Kungl. Maj:ts särskilda beslut. De regleringsanslag, som i det följande anmälas, avse i samtliga fall utgifter hänförliga till nya beslut om disposition av anslag å den sålunda fastställda förskottsstaten. Denna stat belastas emellertid även av utgifter betingade av dispositionsbeslut som ursprungligen avsett förskottsstaten för nästföregående budgetår. Dessa utgifter utgå av den nya förskottsstaten på grund av ett av Kungl. Maj:t den 21 juni 1940 meddelat beslut, i vilket Kungl. Maj:t förklarar, att i fall där beslut meddelats om disposition för visst ändamål av medel från förskottsanslag å förskottsstaten för försvarsväsendet m. m. för budgetåret 1939/40 och särskilda medel för reglering av denna disposition ej å tilläggsstat till riksstaten för nämnda budgetår anvisats å obetecknat anslag eller reservationsanslag, dispositionsbeslutet skall, i den mån under budgetåret 1940/41 ytterligare anslagsmedel erfordras för ändamålets tillgodoseende, avse motsvarande förskottsanslag å den från och med den 1 juli 1940 gällande förskottsstaten, dock endast försåvitt icke särskilda anslagsmedel för ändamålet anvisats å riksstaten för budgetåret 1940/41.

De tidigare dispositionsbeslut, som sålunda erhållit förlängd giltighet, avse utgifter för vilkas reglering medel anvisats å de å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 upptagna anslagen till täckning av vissa försvarskostnader å 670 miljoner kronor (IV: G: a), till förberedande åtgärder för mottagande av evakuerad civilbefolkning m. m. å 500,000 kronor (V: F: 12) samt till allmänna utgifter för pris- och handelsreglerande åtgärder å 20 miljoner kronor (X a: C: 5). Ifrågavarande dispositionsbeslut avse samtliga en fortlöpande, av krisen betingad verksamhet av obestämd total omfattning. Denna karaktär hos besluten, som motiverat en förlängning av deras giltighet och valet av förslagsanslag såsom regleringsform för budgetåret 1939/40, gör det omöjligt att i dag ens beräkningsvis angiva storleken av de regleringsanslag som böra anvisas för täckning av de utgifter under löpande budgetår, till vilka besluten föranleda. En möjlighet skulle vara att å tilläggsstaten upptaga beräknade belopp motsvarande de utgifter, som redan kommit till stånd under den förflutna delen av budgetåret. En dylik lösning

valdes vid det första framläggandet av tilläggsstat II till årets lagtima riksdag. Utvägen synes emellertid i nuvarande läge sakna praktiskt värde. Jag har därför funnit anledning förordna, att ifrågavarande utgifter i detta sammanhang lämnas åsido. Detta bör även gälla sådana utgifter till följd av nya dispositionsbeslut, som äro av samma karaktär som de nu behandlade eller eljest böra bli föremål för kollektiv reglering. Ett uppskov med täckningen av dessa olika utgifter överensstämmer med den principiella ståndpunkt som intogs vid årets lagtima riksdag.

I vissa fall har Kungl. Maj:t med stöd av gällande förskottsfullmakt fattat beslut om disposition av medel för av riksdagen prövade ändamål i annan form än som vid prövningen förutsetts. Dessa beslut, som ej ansetts nu böra föranleda särskilda regleringsåtgärder, torde i vederbörligt sammanhang få anmälas för riksdagen. Här må blott nämnas, att Kungl. Maj:t genom beslut den 28 juni 1940 förklarat, att från förskottsanslaget till allmänna utgifter för pris- och handelsreglerande åtgärder skall utgå ersättning för de förluster, som må uppkomma på den numera genomförda prisclearingen för kol och koks.

---

De till en tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetår hänförliga anslagsäskanden, som enligt här angivna principer böra i detta sammanhang föreläggas riksdagen, ha tidigare denna dag anmälts. En sammanställning av de beslut om förslag till riksdagen, vilka Kungl. Maj:t därvid på hemställan av vederbörande departementschefer enligt bilagda utdrag av statsrådsprotokollet (*bil. 1—14*) fattat, torde få bifogas statsrådsprotokollet i detta ärende (*bihang*).

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att godkänna omförmälda förslag och sålunda å riksstaten för budgetåret 1940/41 upptaga de utgifter, som framgå av den vid protokollet såsom bihang fogade sammanställningen jämte specifikationer.

Med bifall till vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlästas till riksdagen.

Ur protokollet:  
*Birger Öhman.*

*Bihang.*

RIKSSTATEN FÖR BUDGETÅRET

1940/41.

UTGIFTER Å TILLÄGGSSTAT I.

## Sammanställning

### av utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41.

<b>Driftbudgeten.</b>		Kronor
<i>A. Egentliga statsutgifter:</i>		
I. Kungl. hov- och slottsstaterna .....	107,100	
IV. Försvarsdepartementet .....	41,260,000	
V. Socialdepartementet .....	425,000	
VI. Kommunikationsdepartementet .....	700,000	
VII. Finansdepartementet .....	175,000	
VIII. Ecklesiastikdepartementet .....	40,000	
IX. Jordbruksdepartementet .....	2,600,000	
X. Handelsdepartementet .....	365,000	
Summa		<b>45,672,100</b>

<b>Kapitalbudgeten.</b>		Kronor
<i>Kapitalinvestering:</i>		
I. Statens affärsverksfonder .....		1,170,000
II. Luftfartsfonden .....		1,900,000
III. Statens allmänna fastighetsfond .....		971,000
IV. Försvarsväsendets fastighetsfond .....		6,099,000
V. Statens utlåningsfonder .....		250,000
VII. Fonden för statens aktier .....		399,500
VIII. Fonden för förlag till statsverket .....		53,185,000
Summa		<b>63,974,500</b>

**SPECIFIKATION AV UTGIFTERNA:**

## **DRIFTBUDGETEN**

## Egentliga statsutgifter.

### I. Kungl. hov- och slottsstaterna.

		Kronor	Kronor
<b>A. Kungl. hovstaten.</b>			
8 a	Ersättning för vissa bränslekostnader vid de kungl. hoven .....		91,600
<b>B. Kungl. slottsstaten.</b>			
5	Förstärkt brandskydd vid Drottningholms slott, <i>reservationsanslag</i> .....		15,500
		Summa	107,100

### IV. Försvarsdepartementet.

		Kronor	Kronor
<b>D. Lantförsvaret.</b>			
53 a	Fortifikatoriska anordningar m. m.: Vissa befästningsanläggningar, <i>reservationsanslag</i> .....		41,000,000
<b>G. Gemensamma anslag.</b>			
4 a	Försvarsväsendets verkstadsnämnd, <i>förlagsanslag</i> .....		260,000
		Summa	41,260,000

**Egentliga statsutgifter.****V. Socialdepartementet.**

		Kronor	Kronor
<b>B. Sociala verk och inrättningar.</b>			
78	Fattigvård och barnavård: Uppförande av anstalt för själsligt abnorma manliga skyddshemselever m. m., <i>reservationsanslag</i> .....		100,000
<b>F. Civila luftskyddet.</b>			
6	Civilt luftskydd: Bidrag till enskilda sammanslutningar för utbildning av luftskyddspersonal m. m. ....		25,000
<b>G. Diverse.</b>			
6 a	Understöd åt civila flyktingar från Norge, Danmark och Finland m. m. ....		300,000
Summa			425,000

**VI. Kommunikationsdepartementet.**

		Kronor	Kronor
<b>B. Väg- och vattenbyggnadsväsendet.</b>			
10 a	Vägbyggnader och vägunderhåll: Reparationsberedskap vid väg- och vattenbyggnads- väsendet, <i>reservationsanslag</i> .....		600,000
27	Hamnar och farleder: Materielanskaffning för väg- och vattenbyggnadssty- relsens hamnreparationsavdelningar, <i>reservationsan- slag</i> .....		100,000
Säger för väg- och vattenbyggnadsväsendet			700,000
Summa			700,000

**Egentliga statsutgifter.****VII. Finansdepartementet.**

		Kronor	Kronor
<b>E. Diverse.</b>			
8 a	Försök med framställning av sulfitsprit .....		<b>175,000</b>

**VIII. Ecklesiastikdepartementet.**

		Kronor	Kronor
<b>H. Allmänna läroverken m. m.</b>			
25	Kurser i värtjänstutbildning för gymnastiklärare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter .....		<b>40,000</b>



## Egentliga statsutgifter.

## IX. Jordbruksdepartementet.

		Kronor	Kronor
<b>G. Lanthushållning i allmänhet.</b>			
46	Bidrag till anskaffande av gasgeneratorer för jordbruks- traktorer, <i>reservationsanslag</i> .....		2,250,000
47	Bidrag till uppförande av siloanläggningar, <i>reservations- anslag</i> .....		300,000
Säger för lanthushållning i allmänhet			2,550,000
<b>J. Skogsväsendet.</b>			
19 a	Skogsvård m. m.: Särskilda åtgärder för främjande av skogsbrandskyd- det, <i>reservationsanslag</i> .....		50,000
Summa			2,600,000

## X. Handelsdepartementet.

		Kronor	Kronor
<b>D. Sjöfart och handel.</b>			
10 a	Statens isbrytarverksamhet: Reparationskostnader m. m., <i>reservationsanslag</i> .....		365,000



SPECIFIKATION AV UTGIFTERNA:

## KAPITALBUDGETEN

## Kapitalinvestering.

### I. Statens affärsverksfonder.

		Kronor	Kronor
<b>A. Postverket.</b>			
1 a	Gengasaggregat för postverket, <i>reservationsanslag</i> .....		120,000
<b>C. Statens järnvägar.</b>			
12 a	Rullande materiel: Gengasaggregat för statens järnvägar, <i>reservationsanslag</i> .....		1,050,000
Summa			1,170,000

### II. Luftfartsfonden.

		Kronor	Kronor
3 a	Kommunikationsdepartementet: Byggande och förbättring av flygplatser, <i>reservationsanslag</i> .....		1,900,000

## Kapitalinvestering.

### III. Statens allmänna fastighetsfond.

		Kronor	Kronor
	Socialdepartementet:		
3	Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus, <i>reservationsanslag</i> .....	850,000	
3 a	Anordnande av skyddsrum vid statens anstalt för fallandesjuka, <i>reservationsanslag</i> .....	45,000	895,000
	Ecklesiastikdepartementet:		
7 a	Byggnads- och inredningsarbeten vid karolinska mediko-kirurgiska institutet, <i>reservationsanslag</i> .....		76,000
	Summa		971,000

### IV. Försvarsväsendets fastighetsfond.

		Kronor	Kronor
	Marinförvaltningens delfond:		
26 a	Vissa anläggningar vid flottans skifferoljeverk å Kinnekulle, <i>reservationsanslag</i> .....		2,200,000
	Flygförvaltningens delfond:		
33 a	Förläggning av jaktflottiljer, <i>reservationsanslag</i> .....	3,662,000	
34	Merkostnad för hangarbyggnad å Malmen, <i>reservationsanslag</i> .....	237,000	3,899,000
	Summa		6,099,000

## Kapitalinvestering.

### V. Statens utlåningsfonder.

		Kronor	Kronor
18	Handelsdepartementet: Statens sekundärlånefond för rederinäringen, <i>reservationsanslag</i> .....		250,000

### VII. Fonden för statens aktier.

		Kronor	Kronor
a	Kommunikationsdepartementet: Teckning av aktier i aktiebolaget transitotrafik, <i>reservationsanslag</i> .....		399,500

### VIII. Fonden för förlag till statsverket.

		Kronor	Kronor
1 a	Kommunikationsdepartementet: Uppförande av en lagringsanläggning för flytande bränsle, <i>reservationsanslag</i> .....		185,000
11	Folkhushållningsdepartementet: Förlagskapital för Svenska gengasaktiebolaget, <i>reservationsanslag</i> .....	3,000,000	
12	Statlig krigsförsäkring, <i>reservationsanslag</i> .....	50,000,000	53,000,000
	Summa		53,185,000

*Bilaga 1.*

**Egentliga statsutgifter.**

**Första huvudtiteln.**

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t  
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 1 augusti  
1940.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS,  
MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler härefter under finansdepartementets handläggning hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 samt anför därvid följande.

**A. Kungl. hovstaten.**

[1.] 8 a. **Ersättning för vissa bränslekostnader vid de kungl. hoven.**  
Å riksstaten för budgetåret 1940/41 hava liksom för de två nästföregående budgetåren anvisats *dels* ett anslag å 50,000 kronor till ved och kol för de kungl. hoven, *dels ock* ett anslag å 95,000 kronor till täckande av motsedd brist å förstnämnda anslag. Vid behandlingen av det senare anslaget i 1938 års statsverksproposition anmälde jag en från riksmarskalksämberet inkommen framställning om anvisande av medel till täckande av den brist å motsvarande anslag för budgetåret 1937/38, som beräknades uppstå på grund av väsentligt höjda bränslepriser. Jag framhöll därvid, att vid bestämmandet av de under senare år utgående anslagen till täckande av motsedd brist å anslaget till ved och kol för de kungl. hoven viss hänsyn tagits till rådande bränslepriser. Det hade dock icke sällan inträffat, att förstärkningsanslagen icke täckt hela den verkliga anslagsbristen, men särskilda medel hade tidigare icke blivit anvisade av denna anledning. Emellertid ansåg jag de stegrade bränslepriserna böra föranleda höjning från 75,000 till 95,000 kronor av förstärkningsanslaget för budgetåret 1938/39. Denna höjning blev, såsom av det förut anförda framgår, beslutad vid 1938 års riksdag.

Av en från riksmarskalksämberet inkommen, den 23 juli 1940 dagtecknad skrivelse jämte däri åberopad framställning från ståthållarämberet på Stockholms slott inhämtas, att den vid slutet av budgetåret 1937/38 föreliggande anslagsbristen uppgått till omkring 17,000 kronor samt att anslagsökningen för budgetåret 1938/39 av 20,000 kronor till största delen motsvarats av inträdd kostnadsstegring, så att bristen vid utgången av sistnämnda budgetår kvarstod till ett belopp av omkring 16,000 kronor. Av handlingarna inhämtas vidare, att den av krisförhållandena föranledda kostnadsstegringen under budgetåret 1939/40 medfört väsentligt ökad anslagsbrist, så att vid utgången av juni 1940 förelåg ett sammanlagt kostnadsbelopp av något över 91,600 kronor, avseende budgetåren 1937/38—1939/40, vilket icke täckts av de för samma budgetår beviljade anslagsmedlen. Riksmarskalksämberet har hemställt om anvisande av särskilda anslagsmedel till täckande av den sålunda föreliggande bristen.

För min del anser jag mig böra tillstyrka, att anslag till ersättande av ifrågasvarande merkostnader för de tre senaste budgetåren äskas å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1940/41. En i ärendet tillika berörd fråga om täckande av den merkostnad som kan uppkomma under det löpande budgetåret torde framdeles, när bränslekostnaderna för budgetåret kunna närmare beräknas, få bringas under övervägande.

Med åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning för vissa bränslekostnader vid de kungl. hoven* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa ett anslag av ..... kronor 91,600.

## B. Kungl. slottsstaten.

[2.] 5. **Förstärkt brandskydd vid Drottningholms slott, reservationsanslag.** I skrivelse den 31 maj 1940 har riksmarskalksämberet, efter framställning av ståthållarämberet på Drottningholms slott, hemställt om anvisande av medel till förstärkning av brandskyddet vid Drottningholms slott med tillhörande byggnader. Jämte skrивelsen har överlämnats en inom Stockholms brandkår upprättad utredning i ämnet jämte kostnadsberäkning, slutande på ett belopp av 15,500 kronor. I utredningen har framhållits, att den vid slottet förefintliga brandskyddsutrustningen, ehuru tillräcklig under normala förhållanden, i nu rådande läge bör förstärkas, och att det förslag som innefattas i utredningen får anses motsvara minimikraven på beredskap i detta avseende.

Genom beslut den 21 juni 1940 har Kungl. Maj:t medgivit, att för ifrågasvarande brandskyddsanordningar må av det å förskottsstat för budgetåret 1940/41 under sjunde huvudtiteln uppförda anslaget till allmänna utgifter



för försvarsberedskap: engångsanskaffning av materiel för civilbefolkningens skydd m. m. disponeras ett belopp av högst 15,500 kronor.

För täckning av detta utgiftsbelopp böra medel äskas å tilläggsstat för innevarande budgetår. På grund härav hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förstärkt brandskydd vid Drottningholms slott* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 15,500.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

*Birger Öhman.*



Bilaga 2.

## Egentliga statsutgifter.

### Fjärde huvudtiteln.

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 1 augusti 1940.*

#### Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler här efter under försvarsdepartementets handläggning hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 med förmälan tillika, att på grund av ärendenas natur närmare redogörelse för deras innebörd än som av det följande framginge icke borde lämnas till statsrådsprotokollet, samt att ytterligare upplysningar i ärendena finge lämnas genom de handlingar, som komme att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen anför vidare:

## D. Lantförsvaret.

### Fortifikatoriska anordningar m. m.

[1.] **53 a. Vissa befästningsanläggningar, reservationsanslag.** I särskild skrivelse den 27 juni 1940 har överbefälhavaren över rikets försvarskrafter hemställt, att ett belopp av 41,000,000 kronor måtte ställas till arméförvaltningens fortifikationsstyrelses förfogande för utförande enligt överbefälhavarens bestämmande av vissa i skrivelsen närmare angivna befästningsanläggningar.

I anledning av framställningen har Kungl. Maj:t genom beslut den 12 juli 1940 bemyndigat fortifikationsstyrelsen att i enlighet med de anvisningar, som må av överbefälhavaren meddelas, vidtaga erforderliga åtgärder för igångsättande av de i skrivelsen avsedda anordningarna.

Ett fullföljande av ifrågavarande befästningsanläggningar synes mig ägnat att avsevärt bidra till stärkandet av landets försvarsberedskap. Jag får därför hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa befästningsanläggningar* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 41,000,000.

## G. Gemensamma anslag.

[2.] **4 a. Försvarsväsendets verkstadsnämnd, förslagsanslag.** Sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 5 april 1940 efter framställning av statens industrikommission och statens krisrevision bemyndigat mig att utse högst fem sakkunniga för att inom försvarsdepartementet biträda med utredning angående organisationen av och driften vid vissa till försvarsväsendet hörande fabriker och industriella anläggningar m. m. samt jag i anledning av nämnda bemyndigande den 8 i samma månad tillkallat fem personer att såsom sakkunniga utföra ifrågavarande uppdrag, framlade dessa sakkunniga efter slutförandet av omförmälda uppdrag med skrivelse den 11 maj 1940 förslag angående inrättandet av en försvarsväsendets verkstadsnämnd i enlighet med vissa i skrivelsen angivna riktlinjer samt hemställde om utseende av ledamöter i denna nämnd. I anledning av berörda framställning beslöt Kungl. Maj:t den 24 maj 1940, att ett särskilt, direkt under Kungl. Maj:t lydande organ, benämnt försvarsväsendets verkstadsnämnd, skulle tillsvidare finnas inrättat för att i tekniskt och ekonomiskt hänseende handhava ledningen av driften vid vissa försvarsväsendet tillhörande fabriker och anstalter. Vidare förordnade Kungl. Maj:t, att verkstadsnämnden, vars verksamhet omedelbart skulle taga sin början, skulle bestå av högst sju personer, däribland en ordförande och en verkställande ledamot. I samband därmed fastställdes instruktion för nämnden att tillsvidare lända till efterrättelse.

Enligt denna instruktion har verkstadsnämnden till uppgift att under Kungl. Maj:t handhava ledningen av driften vid följande fabriker och anstalter, nämligen till tygstationerna hörande tygverkstäder, lantförsvarets ammunitionsfabriker, försvarsväsendet tillhörande krutfabriker, lantförsvarets och flygvapnets laborerings- och apteringscentraler, Carl Gustavs stads gevärsfaktori, centrala torpedverkstaden, försvarsväsendets kemiska anstalt ävensom de försvarsväsendets verkstäder och anstalter i övrigt, som av Kungl. Maj:t må särskilt bestämmas. Det åligger nämnden att tillse, att tillverkningen vid nyssnämnda fabriker och anstalter bedrives i enlighet med rationella grunder och med största möjliga effektivitet, att låta vidtaga eller hos Kungl. Maj:t föreslå erforderliga åtgärder för fabrikernas och anstalternas utvidgning såväl i lokalhänseende som i fråga om utrustning med maskiner, verktyg och förråd, att tillse, att i möjligaste mån rättvisande och

enhetliga principer tillämpas vid prissättningen av tillverkade artiklar och förnödenheter, att handhava och redovisa de medel, som ställas till nämndens förfogande, att till chefen för försvarsdepartementet avgiva fortlöpande rapporter angående nämndens verksamhet samt att hos Kungl. Maj:t göra de framställningar, vilka kunna finnas av förhållandena påkallade. I sin verksamhet skall nämnden ej mindre ställa sig till efterrättelse de anvisningar i fråga om krigsberedskapens tillgodoseende som må lämnas av överbefälhavaren över rikets försvarskrafter än även samråda, förutom med vederbörande förvaltningsmyndigheter, jämväl med statens industrikommission och med statens ammunitionsnämnd. Verksamheten vid förenämnda fabriker och anstalter skall äga rum för förvaltningsmyndigheternas vid försvarsväsendet och statens ammunitionsnämnds räkning. Tillverkning för enskildas räkning må äga rum endast efter medgivande av verkstadsnämnden. För handhavande av det löpande arbetet äger nämnden antaga erforderlig personal samt meddela föreskrifter rörande personalen tillkommande arbetsuppgifter. I mån av behov äger nämnden jämväl anlita särskilda sakkunniga. Ersättning till nämndens personal bestämmes enligt instruktionen av nämnden, som dock icke utan Kungl. Maj:ts medgivande må fastställa högre ersättning till någon befattningshavare än 800 kronor för månad.

Genom brev den 21 juni 1940 har Kungl. Maj:t vidare meddelat bestämmelser angående ersättning till ledamöter och personal hos nämnden. Därvid har föreskrivits, att fyra av nämndens ledamöter skola åtnjuta ersättning i form av dagarvode enligt föreskrifterna i kungörelsen den 29 augusti 1921 (nr 517) med vissa bestämmelser angående kommittéer, under det att någon särskild ersättning icke beräknats för övriga ledamöter av nämnden. Av den hos nämnden anställda personalen hava enligt förenämnda brev samt brev den 12 juli 1940 vissa namneligen angivna befattningshavare i chefs- eller därmed jämförlig ställning tilldelats arvoden eller ersättningar med bestämda belopp. Vidare hava enligt brevet den 21 juni 1940 arvoden till fixerade belopp bestämts för militär och civilmilitär personal, som från de centrala förvaltningsmyndigheterna med heltidstjänstgöring överflyttas till verkstadsnämnden ävensom för militärassistenter med partiell tjänstgöring hos nämnden. För övriga av verkstadsnämnden antagna befattningshavare har i sistnämnda brev fastställts följande löneplan:

L ö n e g r u p p	Lön per månad	
	lägst kr.	högst kr.
I skrivbiträde — kontorsvakt .....	175	250
II kontorsbiträde — expeditivsvakt .....	225	300
III kanslibiträde — förste expeditivsvakt .....	275	350
IV kansliskrivare — registrator .....	325	450
V amanuens — assistent.....	400	600
VI notarie — aktuarie — ingenjör .....	550	750
VII sekreterare — förste aktuarie — kamrer — förste ingenjör .....	700	800

Därvid har jämväl föreskrivits, att vid anställning av befattningshavare i lönegrupperna VI och VII i förenämnda löneplan antalet anställda skall begränsas på visst i brevet angivet sätt.

Vidare innehåller brevet den 21 juni 1940 vissa bestämmelser rörande ersättning till verkstadsnämndens ledamöter och personal vid resor i och för nämndens verksamhet.

Genom samma beslut har Kungl. Maj:t vidare medgivit, att kostnaderna för verkstadsnämndens verksamhet såväl för budgetåret 1939/40 som för innevarande budgetår intill ett belopp av 260,000 kronor tillsvidare må bestridas av det å förskottsstaten för försvarsväsendet m. m. för budgetåret 1940/41 uppförda förskottsanslaget till Försvarsväsendet i allmänhet: Löpande utgifter (Gb).

Till grund för denna medelsanvisning har legat följande av verkstadsnämnden i skrivelse den 19 juni 1940 framlagda beräkning av medelsbehovet för nämndens verksamhet under budgetåren 1939/40 och 1940/41:

	1939/40	1940/41
Startkostnader.....	kronor 20,000:—	—
Avlöningar och arvoden .....	» 5,000:—	kronor 150,000:—
Resor och inspektioner .....	» 2,000:—	» 30,000:—
Expenser (inklusive lokalhyra, telegram och tryckningskostnader) ..	» 3,000:—	» 50,000:—
	<hr/>	<hr/>
	Summa kronor 30,000:—	kronor 230,000:—
	kronor 260,000:—	

I anslutning till förestående medelsbehovsberäkning har verkstadsnämnden framhållit, att vissa svårigheter förelegat vid förslagets uppgörande såvitt avser innevarande budgetår. Då nämndens verksamhet för det dåvarande endast till viss del påbörjats, hade det icke varit möjligt att överblicka, i vilken utsträckning det för nämnden allt efter det verksamheten utvidgades bleve erforderligt att anställa ytterligare personal samt i övrigt utöka sin interna organisation med därav betingade ökade kostnader. Till detta nämndens uttalande bör anmärkas, att Kungl. Maj:t genom förenämnda brev den 12 juli 1940 medgivit ersättningar till tre hos nämnden anställda personer med belopp, som för år räknat torde kunna beräknas till i runt tal 50,000 kronor.

*Departements-  
chefen.*

Såsom i det föregående anförts har ledningen av flertalet fabriker och anstalter inom försvarsväsendet ansetts böra anförtros åt ett för ändamålet upprättat centralt organ, försvarsväsendets verkstadsnämnd. Syftet med denna åtgärd har främst varit att ernå en rationellare planläggning och driftsledning vid de nämnda anläggningarna än som med hittillsvarande organisation kunnat äga rum. Den företagna åtgärden innebär jämväl — i likhet med inrättandet av statens ammunitionsnämnd — en välbehöv-

lig avlastning från de militära förvaltningsmyndigheterna av en del tyngande arbetsuppgifter.

Vad beträffar medelsbehovet för verkstadsnämnden är det såsom nämnden själv påpekat förenat med vissa svårigheter att tillförlitligt kunna beräkna detta. Efter granskning av det framlagda förslaget har jag emellertid funnit mig kunna godtaga detsamma. Jag beräknar sålunda medelsbehovet för verkstadsnämndens verksamhet till 260,000 kronor för innevarande budgetår inklusive de på budgetåret 1939/40 belöpande, till 30,000 kronor beräknade kostnaderna. Till den del kostnaderna för nämnden i enlighet med Kungl. Maj:ts förenämnda beslut den 21 juni 1940 bestritts av förskottsanslag, torde detta anslag böra i vanlig ordning beredas ersättning av det anslag, som må komma att av riksdagen anvisas.

I överensstämmelse med vad i propositionen nr 247 till årets lagtima riksdag anförts beträffande de för statens ammunitionsnämnd erforderliga anslagsmedlen torde ej heller beträffande verkstadsnämndens anslag någon uppdelning på avlöningsanslag och omkostnadsanslag vara påkallad, och av samma skäl som anförts beträffande ammunitionsnämndens anslag torde även verkstadsnämndens anslag böra givas förslagsanslags natur.

Jämväl i avseende å bestridande av kostnaderna för avlöning enligt gällande avlöningsföreskrifter för militär och civilmilitär personal, som överflyttas till verkstadsnämnden, samt beträffande denna personals ställning i avlöningshänseende förutsätter jag enahanda anordningar, som gälla för ammunitionsnämndens del.

Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser angående dispositionen av anslagsbeloppet i fråga.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Försvarsväsendets verkstadsnämnd* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa ett *förslagsanslag* av ..... kronor 260,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

*Lennart Österholm.*





## Bilaga 3.

**Egentliga statsutgifter.****Femte huvudtiteln.**

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 1 augusti 1940.*

**Närvarande:**

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, anmäler härefter under socialdepartementets handläggning hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 samt anför därvid följande.

**B. Sociala verk och inrättningar.**

[1.] **78. Uppförande av anstalt för själsligt abnorma manliga skyddshemselever m. m., reservationsanslag.** Den 10 december 1937 avgåvo vissa inom socialdepartementet tillkallade sakkunniga — vilka antagit benämningen 1936 års Hallutredning — betänkande och förslag rörande vården av själsligt abnorma manliga skyddshemselever samt av vanartade sinnesslöa gossar m. m. (statens off. utredn. 1937: 46). I detta betänkande föreslugo de sakkunniga inrättande å kronoegendomen 70/100 mantal Lövsta nr 1 i Trosa-Vagnhärads socken av Södermanlands län av en statens anstalt för själsligt abnorma manliga skyddshemselever. Enligt förslaget skulle å egendomen befintliga byggnader om- och tillbyggas. Kostnaderna för anstaltens inrättande uppskattades av de sakkunniga till omkring 920,000 kronor, därav beräknades ett belopp av 1,900 kronor för statsverkets övertagande av egendomen.

I proposition den 3 mars 1938, nr 198, hemställde Kungl. Maj:t, att riksdagen måtte, i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag, besluta dels att å ifrågavarande egendom finge inrättas berörda anstalt,

dels ock att för ändamålet erforderliga om- och nybyggnadsarbeten skulle utföras för en kostnad av högst 920,000 kronor. Kungl. Maj:t hemställde därjämte, att riksdagen måtte för budgetåret 1938/39 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 300,000 kronor, varav ett belopp av 200,000 kronor var avsett för bestridande av statens utgifter för egendomens övertagande och för påbörjande av arbetena vid Lövstaanstalten.

Sedan riksdagen bifallit sagda proposition, har Kungl. Maj:t den 27 maj 1938 dels uppdragit åt byggnadsstyrelsen att låta utföra ifrågasvarande om- och nybyggnadsarbeten för en kostnad av högst 920,000 kronor, dels av nämnda anslag ställt till domänstyrelsens förfogande högst 1,900 kronor för bestridande av statsverkets utgifter för övertagande av kronoegendomen samt till byggnadsstyrelsens förfogande högst 198,100 kronor för igångsättande av ifrågasvarande byggnadsarbeten.

Efter det riksdagen på förslag av Kungl. Maj:t för budgetåret 1939/40 under femte huvudtiteln anvisat för ändamålet erforderliga medel, har vidare Kungl. Maj:t den 5 maj 1939 för utförande av omförmälda byggnadsarbeten å Lövsta ställt till byggnadsstyrelsens förfogande ytterligare 720,000 kronor.

I skrivelse den 3 juni 1940 har *byggnadsstyrelsen* anfört bland annat:

Ifrågasvarande byggnadsföretag, som igångsattes i juni 1939, närmade sig numera sin fullbordan och byggnadsstyrelsen beräknade att kunna till disposition av anstaltsstyrelsen ställa huvuddelen av anläggningen omkring den 1 juli 1940, så att nämnda styrelse då kunde påbörja sin verksamhet på platsen, och återstoden under loppet av augusti månad 1940.

Genom iakttagande av möjligheter till ändamålsenliga förbilliganden och besparingar hade byggnadskostnaderna kunnat hållas inom beräknad ram, med undantag för de merkostnader, som uppstått genom inverkan av de prisstegringar å materialier och arbete, vilka inträtt, sedan kostnadsberäkningarna för byggnadsföretaget upprättats under år 1937.

Dessa merkostnader stege i runt tal till 100,000 kronor, sålunda fördelade.

genom nya kollektivavtal höjda arbetslöner .....	kronor	5,000
semesterersättning till arbetare .....	»	18,000
ökning av materialkostnader med i genomsnitt cirka 15 % .....	»	62,000
ökning av transportkostnader för materialier m. m. cirka 15 % .....	»	4,000
ökade bränslepriser och ökad bränsleåtgång under den gångna vintern .....	»	7,000
merkostnad för avhårdning m. m. av förbrukningsvatten ..	»	4,000

tillsammans kronor 100,000.

På grund av det anförda finge styrelsen hemställa, att Kungl. Maj:t måtte för ifrågasvarande byggnadsföretag ställa till styrelsens förfogande ett belopp av ytterligare 100,000 kronor.

Departementis-  
chefen.

Av byggnadsstyrelsens redogörelse framgår, att för täckande av uppkommande merkostnader vid berörda byggnadsföretag måste — utöver förut anvisade medel — ställas till styrelsens förfogande ett belopp av 100,000 kronor. För detta ändamål bör å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret

1940/41 anvisas ett reservationsanslag å nämnda belopp. Anslaget torde böra upptagas under samma anslagsrubrik, varunder de tidigare beviljade beloppen till anstaltens anordnande anvisats.

Under återopande av det anförda får jag jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Uppförande av anstalt för själsligt abnormalt manliga skyddshemselever m. m.* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 100,000.

## F. Civila luftskyddet.

[2.] 6. **Civilt luftskydd: Bidrag till enskilda sammanslutningar för utbildning av luftskyddspersonal m. m.** För ifrågavarande ändamål har å riksstaten för budgetåret 1939/40 anvisats ett anslag av 120,000 kronor. Därav har avsetts ett belopp av 100,000 kronor för bidrag till riksluftskyddsförbundet och ett belopp av 20,000 kronor för bidrag till föreningen svenska röda korset.

Å tilläggsstat I till riksstaten för nämnda budgetår har vidare för samma ändamål anvisats ett anslag av 125,000 kronor. Av beloppet avsågos 100,000 kronor för möjliggörande av en forcering av den av riksluftskyddsförbundet bedrivna utbildningen av hemskyddspersonal och 25,000 kronor för understödjande av genom enskild sammanslutning anordnad korrespondensundervisning.

Slutligen har för budgetåret 1940/41 uppförts ett anslag av 240,000 kronor, därav 200,000 kronor beräknats för riksluftskyddsförbundet och 40,000 kronor för röda korset.

I skrivelse till luftskyddsinspektionen den 7 februari 1940 har *föreningen svenska röda korset* hemställt, att inspektionen ville utverka ett tilläggsanslag till föreningen för budgetåret 1939/40 av 25,000 kronor. Detta belopp avsåge att täcka resterande kostnader för utbildning av sjukvårdspersonal för det allmänna luftskyddets behov, vilken anordnats på anmodan av luftskyddsinspektionen. Inkomster och utgifter för denna utbildning hava av föreningen uppskattats sålunda:

### *Inkomster:*

Statsanslag för budgetåret 1939/40 anvisat av 1939 års riksdag .....	kronor	20,000
Av överstyrelsens för svenska röda korset egna medel ..	»	5,700
<i>Erforderligt tilläggsanslag av statsmedel</i> .....	»	25,000
		<hr/>
	kronor	50,700

*Utgifter:*

Kompletteringskurser å 7 större luftskyddsor- ter av klass A, c:a 30 kurser å 200 kronor . . . . .	kronor	6,000
Utbildningskurser å 7 luftskyddsor- ter av klass B, där kurser hittills icke avhållits, c:a 20 kurser å 200 kronor . . . . .	»	4,000
Utbildningskurser å 98 luftskyddsor- ter av klass C, där kur- ser hittills icke avhållits, minst 196 kurser (1 manlig och 1 kvinnlig å varje ort) å 200 kronor . . . . .	»	39,200
Läroböcker (»Handledning vid olycksfall och hastigt insjuk- nande») till kursdeltagarna . . . . .	»	1,500
		<hr/>
	kronor	50,700.

*Luftskyddsinspektionen* har i skrivelse till Kungl. Maj:t den 18 mars 1940 erinrat om, att föreningen svenska röda korset redan den 30 augusti 1939 hos inspektionen gjort framställning angående ifrågavarande tilläggsanslag, men att inspektionen vid denna tidpunkt icke ansett sig böra vidtaga någon åtgärd i anledning av framställningen. I sin skrivelse har luftskyddsinspektionen vidare erinrat om det av riksdagen för budgetåret 1939/40 anvisade tilläggsanslaget å 125,000 kronor, varav 100,000 kronor genom Kungl. Maj:ts beslut den 14 oktober 1939 ställts till riksluftskyddsförbundets förfogande, medan 25,000 kronor ännu återstode odisponerade. Enligt departementschefens till statsrådsprotokollet uttalade uppfattning borde det övervägas, huruvida icke förekommande utbildning kunde ske genom under luftskyddsinspektionens överinseende stående, av enskilda sammanslutningar anordnad korrespondensundervisning och huruvida icke staten borde stödja även sådan undervisning. Inspektionen ansåge för sin del, att de med den föreslagna korrespondensundervisningen förenade kostnaderna, vilka icke torde uppgå till något mera betydande belopp, lämpligen borde bestridas av de 100,000 kronor, som den 14 oktober 1939 tilldelats riksluftskyddsförbundet. Vid sådant förhållande och då föreningen svenska röda korsets utbildningsverksamhet vore av synnerligen stor betydelse för luftskyddet och förtjänt av fortsatt stöd från statsmakternas sida — särskilt under nu rådande förhållanden — funne sig inspektionen böra hemställa, att det av föreningen äskade beloppet å 25,000 kronor måtte ställas till föreningens förfogande för nämnda ändamål, att utgå av det å tilläggsstat I anvisade beloppet å 125,000 kronor.

I anledning härav har *riksluftskyddsförbundet*, på anmodan, den 3 juli 1940 avgivit yttrande i ärendet. Förbundet har däri upplyst, att det belopp å 100,000 kronor, som ställts till förbundets förfogande den 14 oktober 1939, redan tilldelats de olika länsförbunden i enlighet med en av luftskyddsinspektionen godkänd plan.

Förbundet framhåller tillika, att förbundet — i anslutning till departementschefens förenämnda uttalande — på hösten 1939 trätt i förbindelse

med brevskolan, kooperativa förbundets korrespondensskola, för att undersöka möjligheterna av att per korrespondens meddela undervisning i luftskydd. Som resultat av detta samarbete hade en medborgarkurs i luftskydd utformats och igångsatts, vars deltagarantal överstege 29,000. Kursen, som även omfattade sjukvårdstjänst, påginge alltjämt.

Brevskolans kostnader för nämnda medborgarkurs utgjorde 70,003:10 kronor, varav ett underskott av kronor 19,027:06 återstode att täcka. Härutöver hade för brevskolans verksamhet, vid utarbetande av brevserie och rättande av inkomna svarsbrev, förekommit utgifter å tillhoppa kronor 3,218:95, vilka riksluftskyddsförbundet bestridit. Riksluftskyddsförbundet ville för sin del tillstyrka, att av det ifrågavarande förslagsanslaget å 125,000 kronor till brevskolan anvisades 19,027:06 kronor.

Då den av föreningen svenska röda korset bedrivna utbildningen av ifrå- *Departements-*  
gavarande sjukvårdspersonal tillkommit på initiativ av luftskyddsinspek- *chefen.*  
tionen och ingår som ett led i det allmänna luftskyddets beredskap, lären staten böra träda emellan för bestridande av den del av föreningens kostnader för denna undervisning under budgetåret 1939/40, som icke kunnat gäldas av det föreningen tidigare för samma budgetår beviljade statsbidraget eller av föreningens egna medel. Nämnda del av kostnaderna uppgår — såsom framgår av den lämnade redogörelsen — till 25,000 kronor. Då Kungl. Maj:t, på framställning av omförmälda brevskola genom beslut den 28 juni 1940 från förenämnda å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 anvisade anslag å 125,000 kronor tilldelat brevskolan ett statsbidrag av 19,027 kronor 6 öre för täckande av det underskott, som uppkommit å skolans luftskyddsundervisning och därmed nämnda anslag i huvudsak disponerats, har röda korset icke från sagda anslag kunnat erhålla det behövlige bidraget. Med hänsyn härtill anser jag mig böra förorda, att för möjliggörande av ytterligare bidrag till röda korset för angivna ändamål å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1940/41 äskas ett anslag av 25,000 kronor. De närmare bestämmelserna för anslaget användning torde få meddelas av Kungl. Maj:t.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Civilt luftskydd: Bidrag till enskilda sammanslutningar för utbildning av luftskyddspersonal m. m.* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa ett anslag av ..... kronor 25,000.

[3.] **Bidrag till inköp av motorbrandsprutor åt vissa kommuner.** Med anledning av olika framställningar i ämnet framlade Kungl. Maj:t på min hemställan i *proposition den 19 april 1940, nr 167*, förslag till riksdagen angående anvisande av anslag till bidrag till inköp av motorbrandsprutor åt

vissa kommuner. I propositionen framhöll jag, att skyndsamma åtgärder måste vidtagas för tillgodoseende av kommunernas behov av brandsprutor samt att de behövliga brandsprutorna borde centralt upphandlas av luftskyddsinspektionen för att därefter genom inspektionens försorg tillhandahållas de kommuner, som inspektionen funne vara i behov därav. Inspektionen syntes böra bemyndigas att inalles inköpa 1,200 brandsprutor. Jag framhöll vidare, att, om den avsedda förbättringen av brandväsendet skulle kunna vinnas, staten måste ej blott draga försorg om sprutornas anskaffande utan även i viss utsträckning lämna bidrag till anskaffningskostnaderna, och anförde i denna del följande.

Skillnad syntes böra göras mellan mindre bärkraftiga kommuner och kommuner med jämförelsevis god ekonomi. Kommuner, som under år 1939 åtnjutit understöd av skatteutjämningsmedel, borde genom inspektionens försorg erhålla brandsprutorna kostnadsfritt. Beträffande andra kommuner borde gälla, att kostnaden, i den mån den icke överstege ett belopp, vilket, om det utdebiterades under ett år, skulle medföra en höjning av kommunalskatten med 5 öre per skattekrona, finge bäras av vederbörande kommun, under det att en eventuellt överskjutande kostnad finge gäldas av statsmedel. I anskaffningskostnaden borde icke inräknas eventuellt uppkommande fraktkostnader, vilka alltså skulle erläggas av kommunerna.

Det statsbidrag, som sålunda för vissa fall förordades, skulle alltså utgå i den formen, att vederbörande kommuner erhöle av luftskyddsinspektionen inköpta sprutor antingen kostnadsfritt eller mot ett belopp understigande det pris, för vilket de av inspektionen inköpts.

Statens kostnader för ifrågavarande ändamål uppskattades approximativt till 2,000,000 kronor, varav en del beräknades komma på budgetåret 1939/40 och en del på budgetåret 1940/41. I propositionen hemställdes därför, att riksdagen måtte under fente huvudtiteln till Bidrag till inköp av motorbrandsprutor åt vissa kommuner anvisa dels å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 ett förslagsanslag av 1,000,000 kronor, dels ock å riksstaten för budgetåret 1940/41 ett förslagsanslag av likaledes 1,000,000 kronor.

*Riksdagen* biföll propositionen (se riksdagens skrivelse den 25 maj 1940, nr 288).

Genom brev den 31 maj 1940 ställde Kungl. Maj:t de anvisade anslagen till luftskyddsinspektionens disposition, att användas i överensstämmelse med de i propositionen förordade villkoren.

I skrivelse den 22 juli 1940 har *luftskyddsinspektionen* anført i huvudsak följande.

Genom de villkor, som i Kungl. Maj:ts brev av den 31 maj 1940 uppställts vid beräkandet av statsbidrag till kommuner till inköp av motorsprutor, hade ett stort antal ekonomiskt mindre bärkraftiga kommuner kunnat till överkomlig kostnad ordna sitt brandväsende. En förutsättning för erhållande av statsbidrag hade bland annat varit, att kommunernas inköp av motorsprutor skett från det parti, som Kungl. Maj:t bemyndigat inspektionen inköpa och efter bedömning i varje särskilt fall fördela till kommunerna. Emellertid hade, innan inspektionen erhållit nämnda bemyndigande, ett antal kommuner, däribland även sådana, som i skattehänseende varit mindre bär-

kraftiga, med stora ekonomiska uppoffringar redan tidigare inköpt tyngre brandmateriel. Dessa inköp hade i vissa fall skett på frivillighetens väg, i andra fall däremot genom ålägganden från länsstyrelserna. Enligt inspektionens åsikt borde en del av dessa kommuner, som sålunda under trycket av rådande krigshot själva ordnat sitt brandväsen, kunna komma i åtnjutande av visst statsbidrag. Statsbidrag syntes böra i första hand utgå till sådana kommuner, som under år 1939 åtnjutit understöd av skatteutjämningsbidrag och vilka under tiden 1 september 1939 till den 31 maj 1940 verkställt sådana inköp av tyngre brandsläckningsmateriel, som kunde påvisas hava varit nödvändiga och som inneburit större ekonomisk uppoffring. Bedömandet av statsbidragens storlek torde lämpligen böra ske av inspektionen i likhet med vad som för närvarande skedde med fördelningen av motorsprutor till kommunerna. För sagda statsbidrag skulle enligt inspektionens beräkningar erfordras ett belopp av 300,000 kronor.

Under åberopande av det anförda har luftskyddsinspektionen hemställt, att för bidrag till vissa kommuner för redan före den 31 maj 1940 verkställda inköp av motorbrandsprutor måtte anvisas ett särskilt förslagsanslag av 300,000 kronor.

Vidare hava *vissa kommuner*, som under de första månaderna av år 1940 beslutat om anskaffande av brandsprutor och annan brandsläckningsmateriel hos Kungl. Maj:t anhållit om statsbidrag till bestridande av med anskaffandet förenade kostnader.

Slutligen har *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* i skrivelse den 23 juli 1940 — med förmälan bland annat att åtskilliga kommuner på anmodan av vederbörande myndigheter under senare tid föranstaltat om inköp av motorbrandsprutor och annan brandskyddsmateriel under antagande att de skulle erhålla statsbidrag till inköpen — hemställt om sådan ändring av omfördälda statsbidragsbestämmelser, att även kommuner, som icke verkställt inköpen genom luftskyddsinspektionen skulle kunna erhålla statsbidrag till inköpskostnaderna, förutsatt att behovet av statsbidrag kunde vitsordas av vederbörande länsstyrelser.

Av den lämnade redogörelsen framgår att ett flertal kommuner inköpt erforderliga motorbrandsprutor under nu pågående krig, men innan ännu möjlighet uppkommit att erhålla statsbidrag till inköpskostnaderna. Åtskilliga av dessa kommuner torde vara i den ekonomiska situationen att de — om de en tid uppskjutit sina inköp — kunnat erhålla sina kostnader helt eller delvis täckta från förenämnda, av riksdagen anvisade anslag. Det synes obilligt, att de kommuner, som sålunda på ett jämförelsevis tidigt stadium vidtagit åtgärder för ett av nuvarande tidsläge betingat effektivt ordnande av sitt brandväsende, skulle komma i ett sämre läge än de kommuner, vilka avvaktat statsmakternas beslut. Möjlighet synes därför böra öppnas att, där skäl därtill äro, bevilja även förstnämnda kommuner statsbidrag till uppkomna utgifter av här ifrågavarande slag. Bidragstilldelningen måste med nödvändighet bliva restriktiv. Rätten att pröva huruvida i här föreliggande fall statsbidrag bör utgå eller ej torde böra förbehållas Kungl. Maj:t. Statsbidrag för angivna

*Departements-  
chefen.*

ändamål synas lämpligen böra bestridas från det för budgetåret 1940/41 anvisade förslagsanslaget till bidrag till inköp av motorbrandsprutor åt vissa kommuner. Det avsevärda överskridande som därvid är att motse torde icke böra föranleda att medel nu äskas för förstärkning av anslaget. Riksdagens samtycke bör emellertid inhämtas till den föreslagna dispositionen.

På grund av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

att från det för budgetåret 1940/41 anvisade förslagsanslaget av 1,000,000 kronor till Bidrag till inköp av motorbrandsprutor åt vissa kommuner må enligt av mig angivna grunder utgå bidrag för inköp av motorbrandsprutor jämväl till sådana kommuner, vilka verkställt inköpen före den 31 maj 1940.

## G. Diverse.

[4.] **6 a. Understöd åt civila flyktingar från Norge, Danmark och Finland m. m.** Genom beslut den 13 april 1940 samt den 10 och 31 maj samma år ställde Kungl. Maj:t till länsstyrelsernas i Skaraborgs, Väster-norrlands och Gävleborgs län förfogande sammanlagt högst 38,000 kronor till tillfälligt understöd åt flyktingar från Norge samt anbefalldes statskontoret att från det å förskottsstat för försvarsväsendet m. m. under sjunde huvudtiteln anvisade förskottsanslaget till engångsanskaffning av materiel för civilbefolkningens skydd m. m. på rekvisition, i mån av behov, till respektive länsstyrelser utbetala högst nämnda belopp, att av länsstyrelserna utbetalas för därmed avsedda ändamål.

Sedan riksdagen i skrivelse den 21 juni 1940, nr 436, anmält, att riksdagen — med bifall till Kungl. Maj:ts proposition i ämnet den 24 maj 1940, nr 293 — till tillfälligt understöd åt flyktingar från Norge å tilläggsstat II för budgetåret 1939/40 under femte huvudtiteln anvisat ett anslag av 50,000 kronor, har Kungl. Maj:t den 21 juni 1940 ställt sistnämnda anslag till vederbörande myndigheters förfogande dels för beredande av ersättning åt berörda förskottsanslag för de på grund av besluten den 13 april 1940 samt den 10 och 31 maj samma år förskottsvis bestridda utgifterna, dels ock för de ytterligare utgifter, som kunde uppkomma på grund av nyssnämnda beslut.

Med anledning av en av statens utrymningskommission den 24 maj 1940 gjord framställning har Kungl. Maj:t vidare genom brev den 31 maj 1940 föreskrivit, att civila flyktingar, som från Norge inkommit eller inkomma till Sverige, skulle därstädes omhändertagas och understödjas i huvudsak i enlighet med följande bestämmelser.

1. Genom länsstyrelsernas försorg anordnas i mån av behov förläggningar, vid vilka flyktingar, som tillåtits inkomma i riket, kunna tillfälligt omhändertagas och utspisas.

2. Flyktingarna skola — i den mån de icke enligt vad därom är stadgat



skola tagas i förvar av polismyndighet eller omhändertagas i förläggning, som anordnats av socialstyrelsen — omhändertagas av statens utrymningskommission genom dess lokala organ.

3. Utrymningskommissionen erhåller av vederbörande länsstyrelse under rättelse angående de flyktingar, som skola omhändertagas av kommissionen.

4. Sedan kommissionen erhållit under punkt 3. avsedd underrättelse, bestämmer kommissionen de orter, där flyktingarna skola mottagas.

5. Flyktingarnas resa till mottagningsorterna ombesörjes av länsstyrelsen. Därest resa icke kan företagas såsom enskild färd, skall genom länsstyrelsens försorg utsedd färdledare medfölja.

6. Å mottagningsorterna omhändertagas flyktingarna av kommissionens organ — inkvarteringschefer och inkvarteringsnämnder — och förläggas till en början, i den mån definitiv inkvartering icke omedelbart kan ordnas, i mottagningsförläggningar.

7. Så snart flyktingarna ankommit till mottagningsförläggning, skola de, i den mån ej så redan tidigare skett, registreras, därvid för varje flykting skall antecknas namn, födelsedatum, födelseort, bostadsort och yrke ävensom den ort, över vilken flyktingen inkommit i riket. Vid registrering skall även antecknas, om vederbörande är att anse såsom arbetsför eller icke. Därvid skall hänsyn tagas till den vårdnadsplikt, som åvilar mödrar med minderåriga barn.

Det åligger utrymningskommissionen att tillse, att frågan om föreskrivet uppehålls- och arbetstillstånd för de av kommissionen omhändertagna flyktingarna så snart ske kan underställas socialstyrelsen.

8. Flyktingar, som icke äro att anse såsom arbetsföra eller åt vilka arbete eljest icke kunnat beredas, skola snarast inkvarteras i internatförläggningar eller enskilda hem.

Arbetsföra flyktingar anmälas av inkvarteringsnämnderna omedelbart till arbetsförmedlingens organ. Intill dess arbete kunnat erhållas, må flyktingarna, i den mån så låter sig göra, kvarstanna å mottagningsförläggningarna. Inkvarteringsnämnderna skola, där så erfordras, lämna de flyktingar, vilka erhållit arbete, anvisningar på för dem lämpliga enskilda inkvarteringsmöjligheter.

9. Flyktingar, vilka icke äro arbetsföra eller åt vilka arbete eljest icke kunnat beredas, skola erhålla understöd in natura eller kontant, därvid i tillämpliga delar bestämmelserna i 5—11 §§ förordningen den 13 april 1940 (nr 215) om utrymningshjälp skola lända till efterrättelse.

10. Under punkterna 1—9 meddelade bestämmelser skola i tillämpliga delar gälla jämväl beträffande flyktingar, som av socialstyrelsen omhändertagits i förläggning, men av styrelsen frigivas, ävensom beträffande flyktingar, som, utan att ha varit omhändertagna, av socialstyrelsen erhålla uppehållstillstånd med lokal begränsning, eller som på grund av utfärdade förbud för utläningar att vistas inom vissa områden måste byta vistelseort inom landet och därvid råka i svårigheter med avseende å försörjningen eller inkvarteringen. Därvid må kunna utgå naturahjälp även för resa till inkvarteringsorten.

11. När skäl därtill äro, må flyktingar, som därav äro i behov, kunna erhålla understöd för återresa till hemlandet med belopp högst motsvarande nödvändiga, av resan föranledda kostnader.

12. Visar flykting, som omhändertagits av utrymningskommissionen, tredska eller arbetsovilja och anser sig kommissionen av denna eller annan anledning icke längre kunna taga hand om flyktingen, har kommissionen att därom underrätta socialstyrelsen.

13. Rörande tillhandahållande av och redovisning för medel för driften av här avsedda mottagnings- och internatförläggningar ävensom för här omfördälda understöd m. m. skola i tillämpliga delar gälla föreskrifterna i kungörelsen denna dag (nr 419) om tillhandahållande av och redovisning för medel till täckande av inkvarteringsnämnds utgifter.

Genom brev den 21 juni 1940 har därefter Kungl. Maj:t förklarad, att vad i brevet den 31 maj 1940 föreskrivits rörande civila flyktingar från Norge jämväl skulle äga tillämpning i fråga om sådana flyktingar från Danmark och Finland. Samtidigt har Kungl. Maj:t *dels* ställt till utrymningskommissionens förfogande ett belopp av högst 100,000 kronor till bestridande av i berörda brev avsedda kostnader för drift av mottagnings- och internatförläggningar samt för sådana kostnader för understöd och resor, som i anledning av bestämmelserna i brevet den 31 maj 1940 uppkomme, sedan det omhändertagande, som avsåges under punkten 1 i brevet, upphört, *dels ock* anbefallt statskontoret att på rekvisition, i mån av behov, till kommissionen utbetala högst nämnda belopp från det å förskottsstaten för försvarsväsendet m. m. för budgetåret 1940/41 under sjunde huvudtiteln uppförda anslaget till engångsanskaffning av materiel för civilbefolkningens skydd m. m.

För reglering av statens kostnader på grund av Kungl. Maj:ts sist berörda brev den 31 maj och 21 juni 1940 torde å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41 böra upptagas ett anslag rubricerat Understöd åt civila flyktingar från Norge, Danmark och Finland m. m. Från detta anslag torde få bestridas även sådana kostnader, som för statsverket må kunna uppkomma i anledning av det omhändertagande, som avses i punkten 1 av brevet den 31 maj 1940.

Då det i närvarande stund icke är möjligt att närmare överblicka statens utgifter för här avsedda ändamål, torde tills vidare böra å tilläggsstat I till riksstaten upptagas ett obetecknat anslag å 300,000 kronor och framdeles få göras den framställning till riksdagen om anvisande av ytterligare medel, som må visa sig erforderlig.

På grund av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Understöd åt civila flyktingar från Norge, Danmark och Finland m. m.* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa ett anslag av . . . . . kronor 300,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:  
Sten-Eric Heinrici.

*Bilaga 4.*

## **Egentliga statsutgifter.**

### **Sjätte huvudtiteln.**

*Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 1 augusti 1940.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Andersson, anmäler härefter under kommunikationsdepartementets handläggning hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 samt anför därvid följande.

### **B. Väg- och vattenbyggnadsväsendet.**

[1.] **10 a. Reparationsberedskap vid väg- och vattenbyggnadsväsendet, reservationsanslag.** I skrivelse den 29 augusti 1938 framlade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen en plan för anskaffning av viss för reparationsberedskapen vid vägväsendet under krigstid erforderlig materiel m. m. Kostnaden för denna anskaffning beräknades då till 1,744,000 kronor. Enligt av Kungl. Maj:t sedermera den 30 september 1938 meddelat beslut skulle kostnaderna för viss med nämnda belopp avsedd anskaffning, beräknad till 75,400 kronor, bestridas av anslaget till statlig lagerhållning. Av det återstående beloppet 1,668,600 kronor anvisades 800,000 kronor för budgetåret 1939/40. För budgetåret 1940/41 anvisades därefter till nu berörda ändamål 1,000,000 kronor, innebärande en ökning av tidigare förutsatt belopp med i runt tal 131,000 kronor. Ökningen berodde på inträffade prisstegringar. Båda anslagen avräknades mot automobilskattemedlen.

I skrivelse den 29 maj 1940 hemställde *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen*, att till ifrågavarande reparationsberedskap ytterligare 600,000 kronor måtte anvisas. Det ökade behovet av anslagsmedel sammanhängde med, bland

annat, dels ytterligare prisstegringar och dels att styrelsen funnit det angeläget, att reparationsutrustningen kompletterades med viss i skrivelsen närmare angiven, i den ursprungliga planen icke upptagen materiel till en kostnad av 200,000 kronor.

Med bifall till styrelsens framställning bemyndigade Kungl. Maj:t den 21 juni 1940 väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att för en kostnad av högst 600,000 kronor verkställa den i styrelsens skrivelse i ämnet avsedda materielanskaffningen. Därjämte anbefalldes Kungl. Maj:t statskontoret att till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande ställa ett belopp av högst 600,000 kronor, att utgå från det under sjunde huvudtiteln uppförda förskottsanslaget till engångsanskaffning av materiel för civilbefolkningens skydd m. m.

För täckning av ifrågavarande utgiftsbelopp böra medel äskas å tilläggsstat för det löpande budgetåret. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Reparationsberedskap vid väg- och vattenbyggnads-  
väsendet* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41  
anvisa ett *reservationsanslag* av . . . . . kronor 600,000.

[2.] **27. Materielanskaffning för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens hamnreparationsavdelningar, reservationsanslag.** Med bifall till en av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i skrivelse den 29 maj 1940 gjord framställning bemyndigade Kungl. Maj:t den 21 juni 1940 styrelsen att för en kostnad av högst 100,000 kronor verkställa i styrelsens skrivelse omförmäld, för försvarsberedskapens stärkande avsedd materielanskaffning för styrelsens hamnreparationsavdelningar. Därjämte anbefalldes Kungl. Maj:t statskontoret att ställa till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande ett belopp av högst 100,000 kronor, att utgå från det under sjunde huvudtiteln uppförda förskottsanslaget till engångsanskaffning av materiel för civilbefolkningens skydd m. m.

Av styrelsens skrivelse, beträffande vars innehåll i övrigt en närmare redogörelse icke lämpligen bör lämnas till statsrådsprotokollet, framgår, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen tidigare beräknat, att erforderlig materiel för tillgodoseende av uppkommande reparationsbehov skulle erhållas genom att taga i anspråk dels för pågående hamnarbetsföretag avsedd materiel och dels sådan materiel, som kunde anskaffas på eller i närheten av de orter, där reparationsarbeten skulle utföras. På grund av numera minskade anslagsmedel för hamnanläggningar hade emellertid antalet pågående hamnarbetsföretag nedgått, varigenom tillgången på materiel, som vid eventuellt behov kunde disponeras för reparationsberedskapen, blivit mindre. Detta förhållande jämte nu rådande transportsvårigheter och befarad brist på viss materiel medförde därför, att de för beredskapen nödvändiga förnödenheterna ej kunde helt anskaffas på förutsatt sätt.

Då för täckning av det genom Kungl. Maj:ts förenämnda beslut den 21 juni 1940 anvisade beloppet å 100,000 kronor medel böra äskas å tilläggsstat

för det löpande budgetåret, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Materielanskaffning för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens hamnreparationsavdelningar* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 100,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

*Fredric Hawerman.*

---



## Bilaga 5.

**Egentliga statsutgifter.****Sjunde huvudtiteln.**

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 1 augusti 1940.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler härefter under finansdepartementets handläggning hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 samt anför därvid följande.

**E. Diverse.**

**Producentbidrag för åvägbringande av ökad tillverkning av sulfitsprit.** I skrivelse den 16 juli 1940 har statens bränslekommission hemställt, att Kungl. Maj:t måtte godkänna ett vid skrivelsen fogat förslag till avtal mellan kommissionen och aktieföretaget Svensk sprit i syfte att få till stånd en ökning av spritproduktionen. Enligt vad av handlingarna i ärendet framgår ha avtal om leverans av sulfitmassa nyligen slutits av svenska företag som ha anläggningar för spritutvinning. För sulfitfabrikerna har det ansetts fördelaktigast att verkställa leveransen av massa från ineliggande lager eller, där nytillverkning sker, igångsätta denna först i den mån leveransen skall äga rum. Med hänsyn till läget på bränslemarknaden har emellertid bränslekommissionen funnit angeläget att företagen förmås att bedriva nytillverkning av massa för nämnda leveranser samt spritfabrikation i anslutning därtill och att igångsätta denna produktion fortast möjligt. Enär detta kan åsamka fabrikerna en del olägenheter och jämväl föranleda merutgifter i form av bland annat ränte- och lagringskostnader, har enligt vad kommissionen vi-

dare framhållit en premiering av sprittillverkningen för att stimulera företagen till dess omedelbara upptagande blivit påkallad.

Enligt det med skrivelsen överlämnade avtalsförslaget förbinder sig aktiebolaget Svensk sprit att tillse, att tillverkarna av sulfitsprit under avtalstiden framställa största möjliga kvantitet sprit mot det att bolaget tillerkännes rätt till viss premie utöver fastställt pris å sulfitsprit, därest tillverkningen under avtalstiden överstiger en i avtalsförslaget angiven minimikvantitet.

Sedermera har kommissionen med skrivelse den 24 juli 1940 överlämnat alternativa förslag till avtal, innefattande vissa jämkningar i avtalstidens längd, premiebeloppet och den angivna minimitillverkningen.

Genom beslut den 26 juli 1940 har Kungl. Maj:t medgivit, att statens bränslekommission må genom avtal med aktiebolaget Svensk sprit utfästa sig att — under förutsättning att tillverkningen av sulfitsprit under tiden till och med den 10 oktober 1940 uppgår till minst 4 miljoner liter 95-procentig sprit — till bolaget utgiva en premie av 20 öre för liter, mot det att bolaget å sin sida förbinder sig att verka för största möjliga spritframställning under samma tid. Därjämte har Kungl. Maj:t förklarat, att de utgifter som må uppkomma till följd av nämnda utfästelse skola tills vidare bestridas av det under sjunde huvudtiteln uppförda förskottsanslaget till engångsanskaffning av materiel för civilbefolkningens skydd m. m. samt anbefallt statskontoret att, på rekvisition i mån av behov, från nämnda förskottsanslag utbetala intill 1 miljon kronor till statens bränslekommission, att av kommissionen användas för ifrågavarande ändamål.

Det synes skäligt att producentbidragen i fråga, trots att de icke avse spritproduktionen belastande kostnader, såsom en utgift vilken i ett särpräglat läge visat sig nödvändig för att spritframställningen skall upprätthållas, få slutligt belasta konsumtionen av sulfitsprit. I enlighet härmed bör utgiften ersättas av aktiebolaget Vin- & spritcentralens medel på samma sätt som andra kostnader för varuanskaffning i bolagets rörelse. Under sådan förutsättning behöver anslag för ersättning av den å förskottsstaten bestridda utgiften icke äskas hos riksdagen.

Innan åtgärd vidtages för den av mig sålunda förordade utgiftsregleringen, torde den nu lämnade redogörelsen böra genom utdrag av statsrådsprotokollet bringas till riksdagens kännedom.

[1.] **8 a. Försök med framställning av sulfitsprit.** Som ett led i strävandena att för tillämpning i industriell skala utveckla nya metoder för framställning av sprit i samband med tillverkning av pappersmassa har statens industrikommission föranstaltat om vissa försök att producera motorsprit genom fullständig nedkokning av massan. I samband därmed ha försök anordnats med användning av den vid nämnda spritframställning utvunna massan för förbränning. De prövade metoderna äro av praktisk betydelse främst för det fall, att svårigheter möta att upprätthålla produktion av pappersmassa för export.



De av industrikommissionen anordnade försöken ha utförts av Nyhamns aktiebolag. Industrikommissionen har beräknat bolagets driftförluster vid nedkokningen av massan till 80 öre för liter motorsprit och kostnaderna för utförande av förbränningsförsök med massan till sammanlagt 20,000 kronor. Genom beslut den 21 juni 1940 har Kungl. Maj:t bemyndigat industrikommissionen att till bolaget utgiva ersättning för försöken i enlighet med denna beräkning samt anbefallt statskontoret att av det under sjunde huvudtiteln uppförda förskottsanslaget till engångsanskaffning av materiel för civilbefolkningens skydd m. m. till industrikommissionen för nämnda ändamål utbetala ett belopp av sammanlagt högst 175,000 kronor.

För täckning av detta utgiftsbelopp böra medel äskas å tilläggsstat för innevarande budgetår. På grund härav hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Försök med framställning av sulfitsprit* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa ett anslag av ..... kronor 175,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

*Birger Öhman.*



Bilaga 6.

## Egentliga statsutgifter.

### Åttonde huvudtiteln.

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 1 augusti 1940.*

#### Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Bagge, anmäler härefter under ecklesiastikdepartementets handläggning hörande ärende angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 samt anför därvid följande.

#### H. Allmänna läroverken m. m.

[1.] 25. Kurser i värtjänstutbildning för gymnastiklärare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter. Den 24 maj 1940 bemyndigade Kungl. Maj:t på min hemställan chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst fyra sakkunniga för utredning rörande värtjänstutbildning för skolungdom. I det yttrande till statsrådsprotokollet, varmed jag anmälde detta ärende, erinrade jag, bland annat, att frågan om övningar i försvarssyfte vid skolorna blivit aktuell genom framställningar från olika håll och att riksdagens statsutskott i utlåtande nr 150/1940 yttrat sig i anledning av en inom riksdagen väckt motion, vari förordats skyndsamt utredning om införande av skjututbildning för gossar samt utbildning i sjukvårds- och lottverksamhet för flickor vid de högre allmänna läroverken och motsvarande läroanstalter. Utskottet hade framhållit, att denna utbildningsverksamhet omfattades med ett betydande intresse av landets ungdom, och hade funnit skäl föreligga för ett skyndsamt övertägande av frågan om anordnande för den mognare skolungdomen av en utbildningsverksamhet, inriktad på i huvudsak de verksamhetsgrenar, som i motionen åsyftats. Av särskild vikt syntes det utskottet vara, att, därest denna utbildning komme till stånd, den handledes på ett omdömesgillt sätt och under sådan statlig

kontroll, att den fyllde en verklig uppgift i den allmänna försvarsberedskapen. Lämpligheten av att anknyta verksamheten till den stadgade friluftsverksamheten vid dessa läroanstalter torde även böra övervägas. Utskottet hade slutligen, under erinran att spörsmålet redan i annan ordning underställts Kungl. Maj:ts prövning, icke funnit det vara i anledning av motionen påkallat att hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning i ämnet. Riksdagen beslöt sedermera i överensstämmelse med utskottets förslag (riksdagens skrivelse nr 264/1940, sid. 7—8).

För egen del framhöll jag vidare:

Den föreliggande frågan hade nu i många avseenden fått annan innebörd än då den obligatoriska militärutbildningen vid skolorna för ett tjugotal år sedan avskaffades. Den militärutbildning vid skolorna, som då funnits, hade haft till syfte i huvudsak att förbereda den manliga ungdomen för värnplikstjänstgöringen, enkannerligen för tjänstgöring som underbefäl, och inriktats huvudsakligen på skjututbildning. Sätillvida vore läget nu icke ändrat som de övningar vid skolorna, vilka nu vore i fråga, motiverades i främsta rummet med önskvärdheten av att skjutfärdigheten så tidigt som möjligt grundlades och uppövades redan under skolåldern. Men härutöver vore, såsom det redan sagda givit vid handen, ett flertal andra till den allmänna försvarsberedskapen hörande utbildningsgrenar i detta sammanhang aktuella. Förutom undervisning rörande civilt luftskydd och vad därmed sammanhänge hade i de föreliggande framställningarna ifrågasatts utbildning i barnavård, i sjuk- och sanitetsvård, i rapporttjänst och s. k. lotta-verksamhet m. m. Frågan gällde alltså nu icke endast att återinföra skjutövningarna i skolorna för de manliga eleverna utan att på ett eller annat sätt med skolans normala arbetsprogram införliva värntjänstutbildning för både gossar och flickor.

Den tid, som kunde reserveras för utbildningsarbetet, bleve av naturliga skäl ganska begränsad. Då utbildningen borde bli så grundlig som möjligt och detta icke gärna kunde bli fallet, om verksamheten splittrades på ett flertal utbildningsgrenar, borde det vid utredningen tillses, att verksamheten koncentrerades på de utbildningsgrenar, som befundes vara av den största betydelsen för landets försvarsberedskap. De övriga övningsgrenarna borde tillgodoses på frivillighetens väg.

Självfallet vore det mest angeläget att för de högre klasserna organisera en utbildning på dessa områden. De lägre klasserna vid läroverken och därmed jämförliga skolor samt folkskolan borde emellertid vid utredningsarbetet icke helt lämnas ur sikte — speciellt borde för deras del ihåggkommas luftskyddsundervisningen.

Frågan om utbildningens inpassande i skolarbetet eller uppdelning mellan skolarbetet och ferierna krävde vid utredningen särskild uppmärksamhet. Vid utredningen borde läggas stor vikt vid frågan om lärarrekyteringen och skapas garantier för att utbildningen komme att, såsom statsutskottet anfört, handledas på ett omdömesgillt sätt och bedrivs under sådan statlig kontroll, att den fyllde en verklig uppgift i den allmänna försvarsberedskapen.

Genom beslut den 24 maj 1940 fann Kungl. Maj:t vidare gott förklara, att skolornas friluftsdagar finge tills vidare i den utsträckning, som av vederbörande rektorer prövades lämplig, tagas i anspråk för skjututbildning och andra beredskapsövningar.

De enligt nämnda bemyndigande tillkallade sakkunniga (*värntjänstutbildningssakkunniga*) hemställde i skrivelse den 11 juli 1940, att medel måtte anvisas för anordnande av fortbildningskurser i värntjänstutbildning för gymnastiklärare. Värntjänstutbildningen syntes de sakkunniga böra omfatta bland annat målspaning, rapportföring, ordonnanstjänst, luft-, gas- och brandskydd ävensom olycksfallshjälp och för den manliga ungdomen även skjutning samt igångsättas under höstterminen 1940. Ledningen av utbildningen syntes i första hand böra anförtros åt gymnastiklärarna, som därför borde beredas tillfälle att genomgå fortbildningskurser före terminens början. Ledarkurserna, en för de manliga och en för de kvinnliga lärarna, borde omfatta åtta dagar och förläggas till någon internatskola, förslagsvis Solbacka respektive Sigtuna. Kursdeltagarna, vilka beräknades komma att utgöra omkring 100 manliga och minst lika många kvinnliga, borde erhålla fritt uppehälle samt fria resor från tjänstgöringsorten till kursorten och åter. Utgifterna härför samt för arvoden åt kursledare och föreläsare ävensom för materiel kunde uppskattas till sammanlagt högst 40,000 kronor. De sakkunnigas framställning tillstyrktes av *skolöverstyrelsen*.

Genom beslut den 19 juli 1940 medgav Kungl. Maj:t, att de sakkunniga och skolöverstyrelsen finge anordna ifrågavarande kurser under sommaren 1940 efter i huvudsak de riktlinjer och med de förmåner för kursdeltagarna, som av de sakkunniga angivits. Vidare medgav Kungl. Maj:t, att för kostnadernas bestridande finge disponeras högst 40,000 kronor av det å förskottsstaten för försvarsväsendet under sjunde huvudtiteln uppförda förskottsanslaget till Allmänna utgifter för försvarsberedskap: Engångsanskaffning av materiel för civilbefolkningens skydd m. m. (b).

Det har syntes angeläget att vidtaga erforderliga åtgärder för att värntjänstutbildning för skolungdom i den omfattning den efter närmare prövning befinnes böra komma till stånd må kunna med det snaraste taga sin början. Då en förutsättning härför är tillgång på sakkunniga och i övrigt lämpliga utbildningsledare — varvid helt naturligt vederbörande gymnastiklärare ansetts böra i första hand anlitas — ha, såsom av det anförda framgår, medel av Kungl. Maj:t anvisats för anordnande av fortbildningskurser för gymnastiklärare under innevarande sommar. Kostnaderna för utbildningskurserna ha beräknats i huvudsak efter de grunder, som tillämpats beträffande de under tidigare budgetår anordnade fortbildningskurserna för lärare.

För täckning av ifrågavarande utgifter å förskottsstaten synes böra å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisas ett särskilt oobtecknat anslag.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kurser i värntjänstutbildning för gymnastiklärare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter* å till-

*Departements-  
chefen.*

*Kungl. Maj:ts proposition nr 1.*

läggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa ett anslag av ..... kronor 40,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

*C. A. Charpentier.*

---

Bilaga 7.

## Egentliga statsutgifter.

### Nionde huvudtiteln.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 1 augusti 1940.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, anmäler härefter under jordbruksdepartementets handläggning hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 samt anför därvid följande.

### G. Lanthushållning i allmänhet.

[1.] **46. Bidrag till anskaffande av gasgeneratorer för jordbrukstraktorer, reservationsanslag.** I skrivelse den 18 juni 1940 hemställde *statens livsmedelskommission*, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till förstärkning av lånefonden för inköp av gasgeneratorer till motordrift anvisa 7,000,000 kronor, vilket belopp vore erforderligt för att möjliggöra utlämnande av lån för inköp av 5,000 gasgeneratorer för jordbrukstraktorer. I skrivelsen hemställdes tillika, att sådan ändring måtte vidtagas i gällande bestämmelser angående lån från nämnda lånefond, att låntagare skulle kunna under vissa förutsättningar tillerkännas bidrag till lånets återbetalning. Livsmedelskommissionen anförde i sin skrivelse vidare i huvudsak följande.

Enligt vad kommissionen inhämtat skulle det finnas möjligheter att under instundande höst tillverka och påmontera intill 5,000 vedgasgeneratorer för jordbrukstraktorer. En förutsättning härför vore dock att beställningarnas omfattning vore känd i mitten av juli månad. Kostnaderna beräknades uppgå till omkring 1,800 kronor per aggregat. Då åtskilliga traktorägare icke kunde bära en dylik extra utgift, syntes ekonomiskt stöd från statens sida vara erforderligt. Lån torde för ändamålet kunna erhållas från lånefonden för

inköp av gasgeneratorer för motordrift intill 80 procent av kostnaderna, alltså med omkring 1,440 kronor per aggregat. Därest dylika lån skulle sökas för samtliga nu ifrågavarande 5,000 generatorer, skulle således erfordras 7,200,000 kronor. Om hänsyn toges till befintlig kapitalbehållning å fonden och föreliggande låneansökningar, skulle erfordras en förstärkning av fonden med 7,000,000 kronor. För att stimulera köplusten syntes visst bidrag från statens sida böra utgå. Såsom förutsättning för erhållande av dylikt bidrag skulle dock gälla, att övrig del av låneskulden jämte upplupen ränta amorterats enligt fastställd återbetalningsplan. Med hänsyn till vikten av att gasgeneratorerna komme i bruk till hösten borde en intensiv propaganda igångsättas bland jordbrukarna för beställning av aggregaten. Det vore vidare önskvärt att en lämplig organisation mottog beställningarna och handlade distributionen från tillverkare till köpare.

*Kommerskollegium* avgav den 1 juli 1940 infortrat utlåtande i ärendet. Kollegiet påpekade däri omöjligheten att utan ett eftersättande av vissa inom kollegiet hittills brukliga normer för prövning av lånesäkerheterna över huvud kunna under hösten färdigbehandla ett så stort antal låneansökningar, som det här vore fråga om. Vidare framhöll kollegiet, att den ifrågasatta utökningen av låneverksamheten skulle nödvändiggöra en högst betydande temporär personalökning utan att därmed kunde med säkerhet förutsättas, att det av livsmedelskommissionen förutsatta resultatet skulle kunna uppnås. För en sådan utvidgning erforderliga lokaler funnos dessutom icke disponibla inom kollegiet. Enligt kollegiets mening borde förevarande temporära åtgärder i syfte att söka stimulera till inköp av gasgeneratorer för säkerställande av höstbruket icke motivera en ändring av ifrågavarande lånefonds bestämmelser till förmån uteslutande för ägare av visst slag av motorfordon. En dylik ändring vore jämväl ur principiell synpunkt mindre önskvärd. Kollegiet ifrågasatte om förevarande spörsmål icke borde lösas på annat sätt än livsmedelskommissionen föreslagit, exempelvis genom att direkt statlig kredit bereddades lantbrukare vid inköp av gasgeneratorer för ifrågasatt ändamål.

I ett med anledning av kommerskollegiets yttrande avgivet förslag ifrågasatte *livsmedelskommissionen* såsom ett alternativ till sitt tidigare förslag i ämnet, att köpare av gasgenerator till jordbrukstraktor, som beställde aggregatet före angiven dag, skulle erhålla — förutom lån — prisnedsättning med tjugufem procent å sammanlagda anskaffningskostnaden, vilken inberäknat montering m. m. beräknades till 1,800 kronor, att köpare, som erlade hela köpeskillingen kontant, skulle erhålla en ytterligare prisreduktion med likaledes tjugufem procent, att, då gällande amorteringsplan för lån från lånefonden för inköp av gasgeneratorer för motordrift icke vore lämplig då fråga vore om generatorer för traktorer, man borde ordna det så att köparen efter en kontantinbetalning av tjugufem procent vid leveransen finge ett lån å återstoden att amorteras med 450 kronor om året, samt att det för långivning enligt detta alternativ erforderliga beloppet, 4,500,000 kronor, borde anvisas till en särskild lånefond, benämnd lånefonden för inköp av gasgeneratorer till traktorer, vilken fond syntes böra förvaltas av lantbruksstyrelsen.



Härefter uppdrog Kungl. Maj:t den 12 juli 1940 åt Svenska gengasaktiebolaget att snarast möjligt anskaffa intill 7,000 gasgeneratoraggregat för, bland annat, jordbrukstraktorer att av bolaget försäljas under iakttagande av de särskilda föreskrifter Kungl. Maj:t kunde komma att meddela.

Enligt tillgängliga uppgifter uppgår priset för en gasgenerator för jordbrukstraktor till 1,450 kronor jämte kostnaderna för tillbehör samt påmontering och erforderliga ändringsarbeten på traktorn.

För att påskynda inköpen av gasgeneratorer till traktorer har Kungl. Maj:t sedermera den 19 juli 1940 beslutit, att viss del av kostnaderna för tillverkning av intill 5,000 av ifrågavarande gasgeneratorer skall bestridas av statsmedel sålunda, att för de jordbrukare, som senast den 10 augusti 1940 beställa aggregat, priset nedsattes från 1,450 kronor till 1,000 kronor. Tillika förklarade Kungl. Maj:t Sig vilja framdeles till prövning upptaga frågan om förstärkning av lånefonden för inköp av gasgeneratorer för motordrift. Till bestridande av kostnaderna för ovannämnda prisnedsättning anvisade Kungl. Maj:t ett belopp av högst 2,250,000 kronor från det å förskottsstaten för försvarsväsendet m. m. för budgetåret 1940/41 under elfte huvudtiteln uppförda förskottsanslaget till Allmänna utgifter för pris- och handelsreglerande åtgärder. Slutligen anbefalldes statskontoret att, på rekvisition i mån av behov, utanordna nyssnämnda belopp till Svenska gengasaktiebolaget, som äger använda medlen för därmed avsett ändamål, samt uppdrogs åt Svenska gengasaktiebolaget att i samråd med statens livsmedelskommission vidtaga erforderliga åtgärder för tillhandahållandet av gasgeneratorerna.

Anslag för täckande av ifrågavarande utgiftsbelopp å 2,250,000 kronor torde böra äskas å tilläggsstat för löpande budgetår.

I fråga om äskande av medel under kapitalbudgeten till förstärkning av rörelsekapitalet för Svenska gengasaktiebolaget med hänsyn bland annat till anskaffningen av gasgeneratoraggregat för jordbruket gör chefen för folkhushållningsdepartementet senare i dag framställning.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till anskaffande av gasgeneratorer för jordbrukstraktorer* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa ett *reservationsanslag* av . . . kronor 2,250,000.

[2.] 47. **Bidrag till uppförande av siloanläggningar, reservationsanslag.** I skrivelse den 18 maj 1940, nr 251, anhöll 1940 års lagtima riksdag under åberopande av jordbruksutskottets av riksdagen godkända utlåtande nr 39, att Kungl. Maj:t ville utreda frågan om lån och bidrag på sätt i utlåtandet sägs till siloanläggningar för beredande av ensilagefoder samt för riksdagen framlägga det förslag i ämnet, vartill utredningen kunde föranleda.

Genom beslut den 24 maj 1940 anbefalldes statens livsmedelskommis-

sion att verkställa den av riksdagen begärda utredningen. I skrivelse den 24 juli 1940 har *statens livsmedelskommission* inkommit med utredning och förslag i ämnet. I skrivelsen har kommissionen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att dels medgiva, att från fonden för låneunderstöd för utlämnande av lån för anskaffande av grästorksanläggningar lån må utlämnas för uppförande av siloanläggningar för beredande av ensilagefoder, dels ock bevilja ett reservationsanslag av 300,000 kronor till bidrag till uppförande av siloanläggningar.

Såsom skäl för förslaget har kommissionen anfört bland annat:

Beredning av ensilagefoder enligt A. I. V.-metoden har under det senaste decenniet successivt ökat i omfattning speciellt i vissa delar av landet, men metoden har hittills icke fått någon mera allmän spridning. En av orsakerna härtill torde vara, att anskaffandet av erforderliga siloanläggningar, särskilt sådana av mera varaktig beskaffenhet, är förenat med relativt stora engångskostnader.

Under nu rådande avspärning från tillförsel av oljekaksfoder är det av största betydelse för landets försörjning med animaliska livsmedel, att vallskördarna tillvaratagas på sådant sätt, att ersättning för nämnda äggviterika fodermedel i möjligaste mån erhålles. För att önskvärt resultat i sagda hänseende skall ernås, synes det nödvändigt, att andra konserveringsmetoder än de tidigare vanligast förekommande, hässjning och volmning, i större utsträckning än hittills komma till användning. Därvid torde ensilageberedning enligt A. I. V.-metoden i första hand komma i fråga såsom det enklaste medlet att tillvarataga större delen av näringsämnen i vallskördarna. Utföres ensilageberedningen på föreskrivet sätt enligt denna metod, kunna konserveringsförlusterna av näringsämnen i grönmassan nedbringas till 10 %, under det att dessa förluster vid hässjning och volmning vanligen uppgå till 25—30 %, vid volmning vid olämplig väderlek till ännu mera. En mera allmän användning av ifrågakvarande konserveringsmetod är därför att rekommendera även under tider med normala handelsförbindelser.

Efter att ha erinrat om att kostnaderna för uppförande av siloanläggningar äro ganska betydande, har kommissionen rörande förslaget att bevilja lån till uppförande av dylika anläggningar uttalat följande:

För att stimulera jordbrukarna till att mera allmänt tillämpa ifrågakvarande konserveringsmetod böra lånemöjligheter skapas. Lån synas böra utgå för anläggning av tornsilor av trä eller betong, gropsilor av betong samt silor av nopsasten men däremot icke för gropsilor och översilor av trä. Medel för ändamålet bör kunna utgå ur fonden för låneunderstöd för utlämnande av lån för anskaffande av grästorkanläggningar m. m. Ett särskilt anslag för låneverksamheten behöver således icke äskas för närvarande. Under det närmaste året torde nämnda fond icke komma att tagas i anspråk för grästorkanläggningar i större omfattning än att viss del därav bör kunna disponeras för nu ifrågakvarande ändamål.

Bestämmelser beträffande lånevillkor och låneförmedling torde kunna utformas efter i huvudsak samma grunder som gälla för lån från gödselvärdslånefonden. Detta skulle innebära, att lånen beviljas av lantbruksstyrelsen och förmedlas genom hushållningssällskapen. För att lån skola kunna komma i fråga böra anläggningarna, såsom framhållits i jordbruksutskottets utlåtande, vara av mera varaktig beskaffenhet. Lånen böra begrän-

sas till högst 2,000 kronor för varje siloanläggning och utgå för bestridande av högst 90 procent av beräknade kostnader för erforderliga materialier men däremot icke för arbetet för siloanläggningarnas utförande. Detta arbete torde visserligen icke alltid kunna utföras utan anlåtande av fackkun- nig, lejd arbetskraft, men otvivelaktigt bör dock gårdens eget folk ofta kunna utföra större delen därav.

Erhållet lån bör intill utgången av andra kalenderåret efter det, då lånet lyftes, få innehavas räntefritt och utan amortering. Sedan lånet innehafts under nämnda tid, bör vid utgången av vart och ett av de därpå följande fem åren dels återbetalas  $\frac{1}{5}$  av det ursprungliga lånebeloppet, dels gäldas ränta efter 4 procent för år å oguldet kapitalbelopp.

Beträffande förslaget om statsbidrag till siloanläggningar har kommissionen anfört:

Den enklaste och billigaste silotypen — gropsilon av trä — synes icke lämpligen kunna ifrågakomma som belåningsobjekt. Denna silotyp är på grund av sin prisbillighet särskilt ändamålsenlig för det mindre jordbruket, som icke kan bära någon större ekonomisk belastning för anskaffande av dylika anläggningar. För att stimulera intresset bland småbrukarna för anskaffande av siloanläggningar av trä eller annat mera hållbart material synes statsbidrag böra utgå med förslagsvis 25 procent av den beräknade materialkostnaden, dock högst med 200 kronor. Sådant bidrag bör få utlämnas till innehavare eller brukare av egendom med högst 20 hektar åker.

Kommissionen har vidare uttalat, att vid beviljande av lån eller bidrag materialkostnaderna böra beräknas med ledning av de planerade siloanläggningarnas storlek och gällande priser på olika materialier. Om viss del av materialet utgöres av virke från egen skog, bör kostnaden härför beräknas efter det pris, som virket skulle betinga vid försäljning i allmänna marknaden. Sammanlagda beloppet av lån och bidrag bör enligt kommissionens mening icke få överstiga 2,000 kronor och bör ej heller få uppgå till mera än 90 procent av de beräknade materialkostnaderna.

Statskontoret har i den 25 juli 1940 avgivet yttrande förklarat sig icke ha något att erinra mot livsmedelskommissionens ifrågavarande förslag.

Såsom livsmedelskommissionen framhållit, synes staten böra lämna stöd åt jordbruket för uppförande av siloanläggningar för beredande av ensilagefoder. I fråga om större anläggningar torde ett dylikt stöd böra lämnas genom öppnande av lånemöjligheter. Lån torde böra lämnas på i huvudsak de villkor, som livsmedelskommissionen föreslagit, vilket innebär att i stort sett samma bestämmelser skulle komma att gälla som för lån från gödselvärdslånefonden. Någon erinran synes icke vara att göra mot att lån beviljas från de medel, som anvisats för lån för anskaffande av grästorkar. Några ytterligare medel för ändamålet torde icke för närvarande behöva ställas till förfogande. Därest riksdagen icke skulle ha något att erinra mot vad av mig nu föreslagits, torde jag sedermera få förelägga Kungl. Maj:t förslag till erforderliga författningsbestämmelser rörande lån

Departements-  
chefen.

till uppförande av ifrågavarande anläggningar. I fråga om siloanläggningar för mindre jordbruk anser jag, att möjlighet till visst bidrag bör beredas. För ändamålet synes ett reservationsanslag av 300,000 kronor böra beviljas. Jag hemställer alltså att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till uppförande av siloanläggningar* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 300,000.

## J. Skogsväsendet.

[3.] **19 a. Skogsvård m. m.: Särskilda åtgärder för främjande av skogsbrandskyddet, reservationsanslag.** Av 1940 års lagtima riksdag (prop. nr 218, r. skr. nr 282) anvisades å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 å driftbudgeten under nionde huvudtiteln till särskilda åtgärder för främjande av skogsbrandskyddet ett reservationsanslag av 150,000 kronor. Anslaget är avsett att användas för avlönande av länsbrandchefer samt till ersättning för dessas resekostnader ävensom till gäldande av kostnaderna för kurser och övningar med skogsbrandbefälet samt för uppläggande av statliga förråd av eldsläckningsmateriel. Genom beslut den 21 juni 1940 anvisade Kungl. Maj:t från anslaget ett belopp av 143,000 kronor för anskaffande av eldsläckningsmateriel. Den 28 i samma månad ställdes intill 700 kronor till förfogande för länsstyrelsen i Skaraborgs län för utbetalning av resekostnad och arvode till en av länsstyrelsen förordnad inspektör för nödig tillsyn över skogsbrandväsendet i länets kommuner under år 1940. Sedermera anvisade Kungl. Maj:t genom beslut den 12 juli 1940 till luftskyddsinspektionens förfogande intill 56,300 kronor att användas för avlönande av länsbrandcheferna samt till ersättning för dessas resekostnader ävensom till gäldande av kostnaderna för vissa kurser och övningar med skogsbrandbefälet. Enligt beslutet skulle av sistnämnda belopp 6,300 kronor avföras å ifrågavarande reservationsanslag samt 50,000 kronor bestridas från det å förskottsstaten för försvarsväsendet m. m. för budgetåret 1940/41 under sjunde huvudtiteln uppförda förskottsanslaget till Allmänna utgifter för försvarsberedskap: Engångsanskaffning av materiel för civilbefolkningens skydd m. m. Anslag för täckande av sistnämnda utgiftsbelopp å 50,000 kronor torde böra äskas å tilläggsstat för löpande budgetår. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Skogsvård m. m.: Särskilda åtgärder för främjande av skogsbrandskyddet* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 50,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

*P. Gullstrand.*



## Bilaga 8.

**Egentliga statsutgifter.****Tionde huvudtiteln.**

*Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 1 augusti 1940.*

**Närvarande:**

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS. MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ,

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Domö, anmäler härefter under handelsdepartementets handläggning hörande ärende angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 samt anför därvid följande.

**D. Sjöfart och handel.**

[1.] **10 a. Statens isbrytarverksamhet: Reparationskostnader m. m., reservationsanslag.** Till Statens isbrytarverksamhet: Omkostnader är å riksstaten för löpande budgetår anvisat ett förslagsanslag av 150,000 kronor.

I brev den 30 mars 1940 till marinförvaltningen har Kungl. Maj:t förklarat, att av anslaget skola bestridas driftkostnader, däri inberäknade sjötillägg och mässpenningar åt å statens isbrytarfartyg »Ymer» och »Atle» kommanderad personal, samt till ett belopp av högst 130,000 kronor underhållskostnader för de båda fartygen. Vidare har Kungl. Maj:t bemyndigat marinförvaltningen att under samma budgetår av anslaget använda högst 400 kronor till ersättande efter prövning av omständigheterna i det särskilda fallet av sådana med uppdrag såsom isbrytarombud förenade utgifter, för vilka ersättningsskyldighet ej åvilar annan uppdragsgivare.

I skrivelse den 29 juni 1940 har *marinförvaltningen* hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för budgetåret 1940/41 anvisa ytterligare ett belopp av 365,000 kronor för bestridande av omkostnader för statens isbrytarverksamhet.

Som motivering för ifrågavarande förslag har marinförvaltningen anfört följande:

Isbrytarfartyget Ymers maskinanläggning hade intill sommaren 1939 icke givit anledning till allvarigare anmärkningar. Under den gångna vinterns drift hade det emellertid visat sig, att fartygets maskinanläggning snarast måste undergå en grundligare översyn än vanligt, i enlighet med vad som framginge av en skrivelsen bilagd rapport från chefen för Stockholms örlogsvarv. De kostnader, som orsakades av nu nödvändig större maskinöversyn, kunde beräknas uppgå till i runt tal 365,000 kronor utöver å tionde huvudtiteln för isbrytarfartygens underhåll för budgetåret 1940/41 anvisade medel.

För att före nästa isbrytarsäsong kunna medhinna de nödvändiga arbetena hade marinförvaltningen anbefallt dessas omedelbara igångsättande och därvid förskottsvis anvisat medel å titel E 30 MFB (försvarsberedskapskostnader för underhåll av flottans fartyg). Emellertid kunde man icke mer än möjligen till en ringa del hänföra anledningarna till att den grundligare maskinöversynen nu behövde företagas till fartygets tjänst för flottan under försvarsberedskapen utan fast mer till fartygets mångåriga ordinarie tjänst.

Den i marinförvaltningens skrivelse omnämnda rapporten från chefen för Stockholms örlogsvarv är i huvudsak av följande lydelse:

Statsisbrytaren Ymer, som en längre tid varit i drift, tarvar en genomgripande, grundlig generalöversyn. Följande översyns- och reparationsarbeten äro erforderliga för att fartyget skall bliva driftsäkert.

1. Samtliga kolvar, 36 stycken, till huvudmotorerna nedmonteras jämte vevlager.

Kolvarna isärtagas.

Spår upptagas på tre ställen runt om styrkanten å toppen.

Bultarna ersättas med nya av kromnickelstål.

Tätytorna slipas och passas oljetätt.

Packningsspåret kalibreras.

Rund packningsring av »Buna» gummi inlägges.

Skrapringer inmonteras i återstående kolvar.

Samtliga kolvringar undersökas och ersättas om behövt med nya.

I labyrinthen insätts  $\frac{7}{16}$ '' skruvar av specialstål.

2. Samtliga vevlager omgjutas utom de lager som beräknas kunna räcka för 2,000 timmars drift.

Laxningen i lagren minskas till 2 m/m höjd varjämte de skarpa hörnen avrundas.

Av lagren gjutes för experiment ett stycke med gittermetall i över- och underhalvan och ett med gittermetall endast i överhalvan. Skålarna i dessa lager fodras dessförinnan med brons.

Ett stycke lager nytillverkas för experiment direkt för gittermetall.

Vid inmontering av vevlagren och kolvarna upprikas hela vevrörelsen och alla motorerna justeras.

3. Avgasledningar och ljuddämpare upptagas och rengöras.

4. Framgavlarna å motorerna vid manöverplatsen undersökas för sprickbildning.

5. Hjälpmaskinerna justeras. Lämpliga stag insätts för att minska vibrationer i grätningar, vid instrument etc.

Antalet lösa naglar undersökas i motorbäddarna.

De lösa naglarnas plats och antal utmärkas och antecknas.

Bäddarna svetsas därefter på platsen utan lyftning av motorerna.



6. I samband med ovanstående arbeten dockas fartyget för översyn av propellrar och axlar m. m. samt för ersättning av en del lösa naglar, uttagande av bucklor etc.

Såsom framgår av handlingarna i ärendet erfordras genomgripande översyns- och reparationsarbeten å statens isbrytarfartyg Ymer för att fartyget skall bli driftsäkert. De kostnader, som föranledas av dessa arbeten, hava beräknats till i runt tal 365,000 kronor. Arbetena hava redan igångsatts för att hinna avslutas före nästa isbrytarsäsongens början. Enär omkostnadsanslaget för statens isbrytarverksamhet icke är beräknat för extra ordinära arbeten av den storleksordning det här gäller, torde särskilt anslag för ändamålet böra begäras hos riksdagen. Mot det av marinförvaltningen äskade beloppet har jag icke någon erinran att göra. Anslaget torde böra erhålla formen av reservationsanslag och uppföras å tilläggsstat för innevarande budgetår.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Statens isbrytarverksamhet: Reparationskostnader m. m.* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa ett *reservationsanslag* av . . . . . kronor 365,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Åke Hartvig.



*Bilaga 9.*

## Kapitalinvesteringar.

### *Försvarsdepartementet.*

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 1 augusti 1940.*

#### Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler härefter under försvarsdepartementets handläggning hörande ärenden angående kapitalinvestering å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 samt anför därvid följande.

### **Försvarsväsendets fastighetsfond.**

#### **Marinförvaltningens delfond.**

[1.] **26 a. Vissa anläggningar vid flottans skifferoljeverk å Kinnekulle, reservationsanslag.** Sedan marinförvaltningen i särskild skrivelse den 11 maj 1940 gjort framställning i fråga om anvisande av medel för vissa anläggningar vid flottans skifferoljeverk å Kinnekulle, bemyndigade Kungl. Maj:t genom beslut den 7 juni 1940 marinförvaltningen att gå i författning om utförande av ifrågavarande anläggningar samt förklarade sig i annat sammanhang vilja fatta beslut rörande frågan om anvisande av härför begärda anslagsmedel, 2,200,000 kronor. Sedermera har Kungl. Maj:t genom beslut den 28 juni 1940 medgivit, att marinförvaltningen finge av det å förskottsstaten för försvarsväsendet m. m. för budgetåret 1940/41 under kapitalbudgeten, fonden för förslag till statsverket, uppförda förskottsanslaget till Försvarsberedskapens stärkande i allmänhet (b) disponera ett belopp av 2,200,000 kronor för bestridande av kostnaderna för ifrågavarande ändamål.

Täckning för den sålunda med anlitande av medel å förskottsstaten gjorda kapitalinvesteringen — om vars närmare innebörd riksdagens vederbörande utskott torde få erhålla upplysningar genom de handlingar, som komma att till utskottet överlämnas — torde nu böra beredas genom anvisande av motsvarande belopp å tilläggsstat för innevarande budgetår. Detta belopp torde därvid böra anvisas å kapitalbudgeten under försvarsväsendets fastighetsfond, marinförvaltningens delfond.

Under återopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa anläggningar vid flottans skifferoljeverk å Kinnekulle* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa ett *reservationsanslag* av . . . . kronor 2,200,000.

### Flygförvaltningens delfond.

[2.] **33 a. Förläggning av jaktflottiljer, reservationsanslag.** Sedan riksdagen i skrivelse den 28 februari 1940, nr 58, meddelat sina beslut i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 49, angående vissa åtgärder för förstärkning av flygvapnet, beslöt Kungl. Maj:t den 1 mars 1940, att under budgetåret 1940/41 skulle uppsättas, bland annat, två jaktflottiljer med i huvudsak samma organisation som den nu befintliga och tillsvidare förlagda den ena till Trollhättan och den andra till Bulltofta. Samtidigt uppdrog Kungl. Maj:t åt flygförvaltningen att inkomma med utredning rörande behovet av vissa i det vid förenämnda proposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över försvarsärenden omförmälda barackbyggnader m. m.

I anledning av en av överbefälhavaren över rikets försvarskrafter i skrivelse den 1 april 1940 gjord framställning beslöt Kungl. Maj:t den 12 april 1940, att den jaktflottilj, som enligt förenämnda, den 1 mars 1940 meddelade beslut skulle förläggas till Trollhättan, i stället skulle provisoriskt förläggas till flygfältet vid Säve å Hisingen. Tillika förklarade Kungl. Maj:t, att det genom beslutet den 1 mars 1940 flygförvaltningen meddelade uppdraget att inkomma med utredning rörande behovet av vissa barackbyggnader m. m. skulle i fråga om förevarande jaktflottilj avse flottiljens förläggning vid Säve.

I anslutning till vad sålunda förekommit har flygförvaltningen i skrivelser den 30 maj och den 22 juni 1940 framlagt förslag rörande ordnandet av förläggningen för ifrågavarande jaktflottiljer, enligt Kungl. Maj:ts beslut den 14 juni 1940 benämnda respektive Göta flygflottilj och Tionde flygflottiljen.

Vad först beträffar *Göta flygflottiljs förläggning* har flygförvaltningen i skrivelsen den 30 maj 1940 anført i huvudsak följande:

Verkställda utredningar hade visat, att någon enskild bebyggelse, som kunde tagas i anspråk för flottiljens förläggning, icke funnes att tillgå inom rimligt avstånd från förlägningsplatsen, varför det i propositionen nr 49

skisserade, till 1,700,000 kronor kostnadsberäknade byggnadsprogrammet måste utvidgas. Enär flottiljens förläggning till Säve sannolikt komme att utsträckas över en längre tid, kunde ej heller den tidigare avsedda fältmässiga förläggningen tillfredsställa tjänstens krav eller personalens berättigade anspråk på drägliga förläggningsförhållanden och vore ej heller lämpad för utbyggnad till en förläggning av mera permanent karaktär. Med hänsyn härtill hade flygförvaltningen uppgjort ett reviderat byggnadsprogram i tre olika alternativ, betecknade I, II och III, med närmare angiven utformning och dragande en kostnad av respektive 3,475,000 kronor, 4,000,000 kronor och 5,500,000 kronor. I anslutning till det anförda hemställde flygförvaltningen, att förläggningen för flygflottiljen vid Säve måtte få anordnas i enlighet med förenämnda alternativ I, att en vid ämbetsverkets förevarande skrivelse fogad situationsplan för förläggningen i fråga måtte fastställas, samt att erforderliga medel för förläggningens anordnande — beräknade till 3,475,000 kronor med avdrag för dels 425,000 kronor för hangarer jämte uppställningsplan, vilka avsåges komma till utförande först efter närmare utredning, dels ock 76,000 kronor, som anvisats för markförvärv enligt Kungl. Maj:ts beslut den 24 maj 1940, eller sålunda till 2,974,000 kronor — måtte ställas till ämbetsverkets förfogande.

Genom beslut den 21 juni 1940 medgav Kungl. Maj:t, att Göta flygflottiljs förläggning vid Säve finge komma till utförande i enlighet med det av flygförvaltningen i förenämnda skrivelse den 30 maj 1940 framlagda, såsom alternativ I betecknade förslaget, samt fastställde den ingivna situationsplanen att i huvudsak lända till efterrättelse för förläggningens anordnande. Vidare medgav Kungl. Maj:t, att flygförvaltningen finge av det å förskottsstaten för försvarsväsendet m. m. för budgetåret 1940/41 under kapitalbudgeten, fonden för förslag till statsverket, uppförda förskottsanslaget till Försvarsberedskapens stärkande i allmänhet (b) disponera ett belopp av högst 2,974,000 kronor för ifrågavarande förläggnings anordnande.

Vidkommande härefter *Tionde flygflottiljens förläggning* har flygförvaltningen i förenämnda skrivelse den 22 juni 1940 framlagt förslag till förläggningens ordnande huvudsakligen i enlighet med de riktlinjer, som uppdragits i propositionen nr 49 till 1940 års lagtima riksdag. Enligt förslaget har förläggningen givits en i huvudsak fältmässig karaktär, varvid erforderligt lokalbehov i största möjliga utsträckning tillgodosätts genom förhyrning eller ianspråktagande på annat sätt av redan befintlig bebyggelse. Kostnaderna för byggnadsarbeten, baracker m. m. för förläggningens anordnande hade därför kunnat beräknas till allenast 688,000 kronor. Genom beslut den 28 juni 1940 ställde Kungl. Maj:t för förläggningens utförande sistnämnda belopp till flygförvaltningens förfogande från förenämnda under kapitalbudgeten uppförda förskottsanslag till Försvarsberedskapens stärkande i allmänhet (b).

Täckning för de sålunda förskottsvis gjorda kapitalinvesteringarna torde böra beredas genom anvisande av härför erforderliga belopp å tilläggsstat under kapitalbudgeten, Försvarsväsendets fastighetsfond, flygförvaltningens

delfond. Medelsbehovet för ändamålet uppgår såsom av den lämnade redogörelsen framgår till (2,974,000 + 688,000 =) 3,662,000 kronor.

I anslutning till det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förläggning av jaktflottiljer* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 3,662,000.

[3.] **34. Merkostnad för hangarbyggnad å Malmen, reservationsanslag.** På förslag av Kungl. Maj:t anvisade 1939 års lagtima riksdag för budgetåret 1939/40 å kapitalbudgeten under rubriken Fonden för förlag till statsverket ett reservationsanslag av 10,467,400 kronor till vissa engångskostnader för försvarsväsendets byggnader m. m. På därom av flygförvaltningen gjord framställning medgav Kungl. Maj:t genom beslut den 28 juni 1940, att ett belopp av högst 230,000 kronor finge för uppförande av en hangarbyggnad, litt. L, för Östgöta flygflottilj utgå av förenämnda anslag.

På förslag av Kungl. Maj:t anvisade vidare 1940 års lagtima riksdag (skrivelse nr 72, punkten 23:o) till merkostnad för ifrågavarande hangarbyggnad såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond ett reservationsanslag av 100,000 kronor. Genom beslut den 28 juni 1940 ställde Kungl. Maj:t nämnda anslag till flygförvaltningens förfogande för ifrågavarande ändamål.

Sedan emellertid flygförvaltningen i skrivelse den 26 juni 1940 framhållit, att utgifterna för hangarbyggnaden på grund av närmare angivna omständigheter beräknades komma att uppgå till sammanlagt 567,000 kronor, medgav Kungl. Maj:t, likaledes genom beslut den 28 juni 1940, att flygförvaltningen finge för ändamålet disponera ytterligare ett belopp av 237,000 kronor från det å den för budgetåret 1940/41 fastställda förskottsstaten för försvarsväsendet m. m. under kapitalbudgeten, fonden för förlag till statsverket, uppförda förskottsanslaget till Försvarsberedskapens stärkande i allmänhet (b).

Den ifrågavarande utgiften av 237,000 kronor torde nu böra regleras genom anvisande av tilläggsstatsanslag.

Jag får sålunda hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Merkostnad för hangarbyggnad å Malmen* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 237,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

*Lennart Österholm.*

Bilaga 10.

## Kapitalinvesteringar.

### *Socialdepartementet.*

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 1 augusti 1940.*

#### Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, anmäler härefter under socialdepartementets handläggning hörande ärenden angående kapitalinvestering å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 samt anför därvid följande.

### Statens allmänna fastighetsfond.

[1.] 3. **Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus, reservationsanslag.** I skrivelse den 11 maj 1940 har medicinalstyrelsen hemställt, att styrelsen måtte bemyndigas låta uppföra provisoriska sjukvårdspaviljonger vid vissa statliga sinnessjukhus, avsedda att tagas i anspråk om sinnessjukhus med ur försvarssynpunkt mera utsatt läge behövde evakueras.

Ifrågavarande paviljonger vore avsedda att levereras under augusti 1940 såsom monteringsfärdiga trähus. De vore fullt vinterbonade och skulle anslutas till befintliga vatten-, avlopps- och värmeledningar. Vårdkapaciteten per paviljong uppginge till 80 patienter.

Kostnaderna för en var sådan paviljong hade beräknats till inemot 60,000 kronor, därvid förutsatts, att målningsarbetet ävensom matjordsschaktning och schaktning för ledningar utfördes med anlitage av egen arbetskraft vid respektive sjukhus.

Över medicinalstyrelsens framställning har byggnadsstyrelsen den 21 maj 1940 avgivit yttrande.

Genom beslut den 21 juni 1940 har Kungl. Maj:t till medicinalstyrelsens förfogande ställt ett belopp av 850,000 kronor för uppförande av femton pro-

visoriska vårdpaviljonger av trä vid Ulleråkers, Sundby, Birgittas, Ryhovs, S:t Sigfrids, Mariebergs, Västra Marks, Salberga, Sätters, Umedalens och Frösö sjukhus i huvudsaklig överensstämmelse med medicinalstyrelsens förslag. Tillika har Kungl. Maj:t anbefallt statskontoret att av under händer varande medel på rekvisition, i mån av behov, till medicinalstyrelsen utbetala högst förenämnda belopp, 850,000 kronor, att ersättas från det å förskottsstaten för försvarsväsendet m. m. för budgetåret 1940/41 under sjunde huvudtiteln uppförda förskottsanslaget till Allmänna utgifter för försvarsberedskap: Engångsanskaffning av materiel för civilbefolkningens skydd m. m.

För beredande av täckning av ovannämnda belopp torde å tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetår böra äskas ett anslag av 850,000 kronor.

Ärendet är i övrigt av den beskaffenhet, att de ytterligare upplysningar, som kunna erfordras, torde få lämnas genom de handlingar, som överlämnas till riksdagens vederbörande utskott.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 850,000.

[2.] **3 a. Anordnande av skyddsrum vid statens anstalt för fallandesjuka, reservationsanslag.** Förevarande anstalt — tidigare driven av föreningen Vilhelmsro anstalt för fallandesjuka — har från och med den 1 juli 1939 övertagits av staten.

Med skrivelse den 24 maj 1940 har medicinalstyrelsen överlämnat en av *direktionen för statens anstalt för fallandesjuka* gjord framställning om anvisande av 45,000 kronor för anordnande av skyddsrum vid anstalten i huvudsaklig överensstämmelse med ett framställningen bifogat, av anstaltens syssloman till direktionen ingivet förslag. Enligt förslaget skulle anordnas ett skyddsrum i en kulvertbyggnad mellan elevhemmen Sörgården och Framtiden, ett skyddsrum i en kulvertbyggnad mellan sistnämnda hem och ekonomibyggnaden samt ett skyddsrum vid elevhemmet Solbacken. Därjämte skulle företagas vissa andra, smärre skyddsanordningar.

*Medicinalstyrelsen* har i sin berörda skrivelse inledningsvis erinrat, att statsmakterna på förslag av medicinalstyrelsen å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 under kapitalbudgeten anvisat ett reservationsanslag av 700,000 kronor till anordnande av skyddsrum vid statens sinnessjukhus. Styrelsen har härutöver anförut följande.

De av Vilhelmsroanstalten framlagda skyddsrumspanerna hade godkänts av luftskyddsinspektionen. Kostnaderna för genomförande av dessa planer syntes hava beräknats avsevärt högre än motsvarande kostnader vid statens sinnessjukhus, men detta hade sin grund dels däri att Vilhelmsroanstalten icke själv kunde tillhandahålla arbetskraft för arbetenas utförande, dels ock



däri att källarlokalerna i stor utsträckning saknades i de många till anstalten hörande och å ett stort område utspridda byggnaderna.

Då stora besparingar kunde väntas uppkomma å nyssberörda anslag av 700,000 kronor, hemställde styrelsen om bemyndigande att av sagda anslag använda ett belopp av högst 45,000 kronor för anordnande av skyddsrum vid Vilhelmsroanstalten i enlighet med det föreliggande förslaget.

*Byggnadsstyrelsen* har i utlåtande den 26 juni 1940 förklarat sig icke hava något att erinra mot det av direktionen för Vilhelmsroanstalten framlagda förslaget med därtill hörande kostnadsberäkningar. Samma ståndpunkt har i utlåtande den 12 juli 1940 intagits av *luftskyddsinspektionen*.

Det torde vara nödvändigt, att skyddsrum inrättas vid ifrågavarande anstalt. Arbetena torde därvid böra utföras i huvudsaklig överensstämmelse med det av anstaltsdirektionen ingivna, av de i ämnet hörda myndigheterna utan erinran lämnade förslaget. *Departements-  
chefen.*

Det synes lämpligast att för ändamålet upptages ett särskilt reservationsanslag. Anslaget, som torde böra anvisas å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41, läser böra uppföras under statens allmänna fastighetsfond. Anslaget bör upptagas till 45,000 kronor.

På grund av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av skyddsrum vid statens anstalt för fallandesjuka* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa ett *reservationsanslag* av .. kronor 45,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

*Sten-Eric Heinrici.*



Bilaga 11.

## Kapitalinvesteringar.

### *Kommunikationsdepartementet.*

*Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 1 augusti 1940.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Andersson, anmäler härefter under kommunikationsdepartementets handläggning hörande ärenden angående kapitalinvestering å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 samt anför därvid följande.

### Statens affärsverksfonder.

#### A. Postverket.

[1.] 1 a. **Gengasaggregat för postverket, reservationsanslag.** I skrivelse den 5 juli 1940 har *generalpoststyrelsen* hemställt, att för anskaffning av gengasaggregat för postverkets postdiligenstrafik ett belopp av 120,000 kronor måtte anvisas ur postverkets förnyelsefond.

Styrelsen meddelar till en början, att postverkets diligenstrafik för närvarande bedreves å 33 linjer med en sammanlagd väglängd av 4,453 kilometer. Den för trafiken disponibla vagnparken uppginge till 127 diligenser och 87 släpvagnar. Vidare erinrar styrelsen att Kungl. Maj:t genom brev den 12 april 1940 anbefallt samtliga länsstyrelser att vidtaga på dem ankommande åtgärder för nedbringande av den med flytande bränsle bedrivna linjetrafiken för personbefordran i varje län till omkring 60 procent av omfattningen av dylik trafik vid tiden närmast före den 1 september 1939. I anledning därav hade, anför styrelsen, däremot svarande åtgärder beträffande den av postverket bedrivna diligenstrafiken vidtagits. Sålunda hade genom turindragningar å i det närmaste samtliga linjer trafiken nedbringats från 15,897

diligensförda kilometer vid tiden närmast före den 1 september 1939 till 9,872 diligensförda kilometer per dag. Redan denna kraftiga nedskärning av postdiligenstrafiken hade givetvis vållat, att den efter diligenslinjerna boende befolkningen fått sina postförbindelser och resemöjligheter starkt beskurna. Styrelsen anför härefter:

Enär rådande läge gjort det nödvändigt, att strängaste sparsamhet i fråga om förbrukningen av flytande drivmedel iakttages, har Kungl. Maj:t den 31 maj 1940 förordnat, att åtgärder skola vidtagas för ytterligare begränsning av åtgången på flytande bränsle, särskilt motorbrännolja, i linjetrafiken, varvid den sammanlagda omfattningen, mätt i vagnkilometer, av den med flytande bränsle bedrivna linjetrafiken för personbefordran icke inom något län må överstiga fyrtio procent av dylik trafik närmast före den 1 september 1939. I anslutning härtill hava åtgärder vidtagits för åstadkommande av motsvarande nedskärning av postdiligenstrafiken, varigenom förbindelserna för post och resande ytterligare försämrats.

Generalpoststyrelsen har i enlighet med sitt i underdånigt utlåtande den 12 september 1939 över 1937 års gasgeneratorkommittés betänkande gjorda uttalande låtit omändra fem postdiligerser till generatorgasdrift och igångsätta försöksdrift med dessa diligerser.

Det allmännas intresse kräver, att postdiligenstrafiken uppehålls i en omfattning, som motsvarar det oundgängligen nödvändiga behovet av regelbundna kommunikationer för de orter, där postdiligerser kommit att utgöra det huvudsakliga transportmedlet för post och resande. Det torde därför vara ofrånkomligt att till mötande av de svårigheter för postdiligenstrafiken, som redan påbudna och framdeles måhända ytterligare skärpta inskränkningar i tilldelningen av flytande bränsle medföra, vidtaga åtgärder för övergång snarast möjligt till generatorgasdrift i avsevärt större omfattning än hittills skett. I avvaktan på den fortsatta tekniska utvecklingen i fråga om gasgeneratorer har generalpoststyrelsen funnit sig böra vidtaga förberedande åtgärder för att anskaffa tråkolsgeneratorer. Med hänsyn till möjligheten att erhålla för dessa generatorer lämpligt bränsle torde för närvarande denna anskaffning böra begränsas till att avse ungefär en fjärdedel av den disponibla vagnparken. Härtill erfordras trettio aggregat. De aggregat, som anses lämpligen böra komma i fråga, äro kolgassläpvagnar av system Svedlund. Dessa betinga ett pris av 4,025 kronor per styck, varför upphandling av trettio aggregat drager en kostnad av 120,750 kronor.

Anskaffningskostnaden för ifrågavarande, för postdiligenstrafikens uppehållande i angiven omfattning nödvändiga kolgasaggregat anser generalpoststyrelsen lämpligen böra bestridas med förnyelsefondsmedel. Detta medelsbehov hade emellertid, uttalar styrelsen, icke kunnat förutses vid och sålunda ej heller medtagits i de kalkyler, som legat till grund för styrelsens i skrivelse till Kungl. Maj:t den 15 december 1939 framlagda förslag i fråga om användande under år 1940 av medel ur postverkets förnyelsefond. Under sådana förhållanden disponerade styrelsen icke över de för här ifrågavarande inköp av kolgasaggregat behövligen medlen, alldenstund det belopp, 300,000 kronor, som jämlikt Kungl. Maj:ts brev den 12 januari 1940 anvisats för ersättningsanskaffning av inventarier under år 1940, beräknats komma att tagas i anspråk för andra under år 1940 nödvändiga inventarieinköp.

Riksräkenskapsverket har den 25 juli 1940 avgivit utlåtande i ärendet såvitt avser sättet för medelsanskaffningen. Ämbetsverket erinrar däri, att ämbetsverket den 17 juli 1940 avgivit utlåtande angående tillägg till statens järnvägars förnyelsefondsstat för år 1940, avseende omändring av vissa statens järnvägars fordon till drift med inhemskt bränsle, samt att riksräkenskapsverket därvid ansett sig böra bestämt avstyrka, att förnyelsefonden komme till användning för ändamålet. Vad riksräkenskapsverket i nämnda utlåtande anfört rörande sättet för bestridande av kostnaderna för sådan omändring av statens järnvägars motorfordon anser riksräkenskapsverket även tillämpligt å generalpoststyrelsens nu ifrågavarande framställning. Där- est styrelsens framställning om anskaffning av kolgasaggregat skulle bifal- las, hemställer riksräkenskapsverket, att dessa postverkets anskaffningar måt- te finansieras på samma sätt som motsvarande anskaffningar för statens järnvägar.

Då jag har för avsikt att i det följande anmäla den i riksräkenskapsverkets utlåtande omnämnda framställningen från järnvägsstyrelsen, torde jag rö- rande det närmare innehållet i det av ämbetsverket åberopade utlåtandet av den 17 juli 1940 få hänvisa till den punkt i det följande, under vilken järn- vägsstyrelsens framställning kommer att anmälas.

I likhet med generalpoststyrelsen finner jag det vara ett allmänt intresse *Departements-  
chefen.* av stor betydelse, att postdiligenstrafiken kan upprätthållas i en omfattning, som motsvarar det oundgängligen nödvändiga behovet av regelbundna kom- munikationer för de orter, där postdiligenser kommit att utgöra det huvud- sakliga transportmedlet för post och resande. Då gengas visat sig utgöra en efter förhållandena tillfredsställande ersättning för flytande motorbränsle, synes det föreligga skäl att i viss utsträckning övergå till gengasdrift för här ifrågavarande trafik. Mot omfattningen av den av generalpoststyrelsen föreslagna anskaffningen av gengasaggregat, d. v. s. 30 stycken motsvarande omkring en fjärdedel av antalet postdiligenser, har jag icke något att erinra. Jag vill därför tillstyrka, att det för anskaffningen erforderliga beloppet, 120,000 kronor, ställes till generalpoststyrelsens förfogande.

Vad angår sättet för finansieringen av utgiften anser jag i likhet med riks- räkenskapsverket, att postverkets förnyelsefondsmedel icke böra komma i fråga. Jag förordar för min del, att anslag å kapitalbudgeten uppföres för ändamålet. Frågan om och i vad mån anslaget bör avskrivas torde i annat sammanhang få upptagas av chefen för finansdepartementet.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Gengasaggregat för postverket* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 120,000.

## B. Telegrafverket.

[2.] **Luftskyddsanordningar m. m. vid telegrafverket.** För vidtagande av luftskyddsanordningar m. m. vid telegrafverket har Kungl. Maj:t, efter inhämtande av riksdagens medgivande (1939 års urtima riksdags skrivelse nr 5 och 1940 års lagtima riksdags skrivelse nr 76), genom beslut den 10 november 1939 och den 15 mars 1940 bemyndigat telegrafstyrelsen att under budgetåren 1939/40 och 1940/41 disponera tillhoppa ej mindre 1,060,000 kronor av telegrafverkets driftmedel än även 1,370,000 kronor av till telegrafstyrelsens förfogande stående likvida medel, som uppkommit genom avsättningar till telegrafverkets förnyelsefond.

I skrivelse den 17 juli 1940 har *telegrafstyrelsen* hemställt om anvisande av ytterligare 990,000 kronor för berörda ändamål. Styrelsen har därvid meddelat, att på grund av rådande läge de åtgärder, vilka jämlikt föreliggande luftskyddsplaner upptagits till utförande vid inträdande luftskyddstillstånd, nu till större delen utförts. Åtgärder, avsedda att säkerställa telegrafverkets drift under krig, hade också vidtagits i betydande omfattning. Styrelsen ansåge dock vissa ytterligare anordningar såväl i avseende å telegrafverkets luftskydd som beträffande möjligheterna att under krig upprätthålla driften erforderliga. De till styrelsens förfogande ställda anslagen hade emellertid visat sig otillräckliga för de åtgärder, som på grund av rådande luftskyddstillstånd vidtagits och som för det närmaste året planlagts.

I en i skrivelsen intagen tablå har styrelsen lämnat följande specifikation över den brist, som uppstått, och över de medel, som erfordras för vidtagande av ytterligare luftskyddsåtgärder m. m. under innevarande budgetår:

	För täckande av brist kronor	För vid- tagande av ytterligare åtgärder kronor	Summa kronor
Linje- och radiodistriktens omkostnader för luftskyddet på grund av anbefallt luftskyddstillstånd . . . .	190,000	—	190,000
Skyddsvärn och skyddsrum i förhyrda lokaler . . . . .	—	100,000	100,000
Fönsterskydd . . . . .	55,000	30,000	85,000
Brandmateriel (inklusive eldskyddsfärg) . . . . .	86,000	10,000	96,000
Hjälm . . . . .	46,000	—	46,000
Gasskyddsmateriel (gasmasker) . . . . .	120,000	—	120,000
Sjukvårdsmateriel . . . . .	35,000	—	35,000
Övrig luftskyddsmateriel . . . . .	—	35,000	35,000
Reservaggregat för batteriladdning och belysning . . . .	38,000	—	38,000
Reservstationer . . . . .	120,000	125,000	245,000
Summa kronor	690,000	300,000	990,000

Departements-  
chefen.

Såsom av det föregående framgår har telegrafstyrelsen bemyndigats att till luftskyddsanordningar m. m. vid telegrafverket disponera tillhoppa 2,430,000 kronor. Enligt vad styrelsen nu meddelat hava emellertid de till förfogande ställda medlen ej varit tillräckliga för att genomföra de luft-

skyddsåtgärder, för vilka medlen avsetts. Sålunda har telegrafstyrelsen sett sig nödsakad att med ett belopp av 690,000 kronor överskrida de hittills för ändamålet anvisade medlen. Med hänsyn till vikten av att luftskyddsberedskapen vid telegrafverket utan dröjsmål genomfördes i den omfattning, som det internationella läget kunde anses kräva, synes icke något vara att erinra mot det av telegrafstyrelsen gjorda anslagsöverskridandet. Jag vill därför tillstyrka, att medel för täckning härav ställas till förfogande. Styrelsens framställning om 300,000 kronor för vidtagande av vissa i tidigare planer ej förutsatta ytterligare luftskyddsåtgärder synes med hänsyn till det alltjämt rådande ovissa utrikespolitiska läget jämväl böra bifallas. Jag förutsätter emellertid därvid, att de sålunda tillstyrkta medlen skola vara tillräckliga för att genomföra de av telegrafstyrelsen nu planerade åtgärderna.

Enligt hittills godtagna regler för finansieringen av kostnaderna för luftskyddet vid telegrafverket hava kostnaderna för fasta anläggningar utgått av till telegrafstyrelsens förfogande stående likvida medel, som uppkommit genom avsättningar till telegrafverkets förnyelsefond, medan övriga kostnader bestritts av telegrafverkets driftmedel. Denna princip torde jämväl böra tillämpas för finansieringen av de nu tillstyrkta utgifterna. Enligt vad jag inhämtat kunna dessa till ett belopp av omkring 400,000 kronor anses belöpa å fasta anläggningar inom telegrafverket tillhöriga byggnader. Sistnämnda belopp bör alltså bestridas genom disposition av likvida förnyelsefundsmedel. Återstoden, eller 590,000 kronor, bör finansieras av driftmedel.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att till luftskyddsanordningar m. m. vid telegrafverket må under budgetåret 1940/41 disponeras utöver tidigare för ändamålet medgivna belopp ej mindre 590,000 kronor av telegrafverkets driftmedel än även 400,000 kronor av till telegrafstyrelsens förfogande stående likvida medel, som uppkommit genom avsättningar till telegrafverkets förnyelsefond.

### C. Statens järnvägar.

[3.] 12 a. Gengasaggregat för statens järnvägar, reservationsanslag. Å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 anvisade riksdagen i enlighet med Kungl. Maj:ts därom framlagda förslag såsom kapitalinvestering i statens järnvägar dels till lokomotorer 600,000 kronor och dels till gasgeneratorer för landsvägsfordon 250,000 kronor.

I skrivelse den 17 juni 1940 har *järnvägsstyrelsen* hemställt om anvisande av medel för omändring av ett antal rälsbussar, lokomotorer och landsvägsfordon för gengasdrift. Styrelsen har till en början erinrat om att Kungl. Maj:t genom brev den 12 januari 1940 av medel ur statens järnvägars för-

nyelsefond för år 1940 anvisat, bland annat, till anskaffning av motorvagnar (rälsbussar) ett belopp av 500,000 kronor. Detta belopp jämte viss kvarstående behållning å för samma ändamål tidigare anvisade medel hade, meddelar styrelsen, disponerats för beställning av 8 rälsbussar av boggityp samt 8 släpvagnar. Sedan dessa rälsbussar blivit levererade, komme statens järnvägar att förfoga över sammanlagt 101 dylika fordon (62 st. 2-axliga och 39 st. 4-axliga), varav 20 vore försedda med anordningar för gengasdrift. I avslutning härtill har styrelsen anfört:

Den av handelsavspärningen betingade begränsningen av driften med bensindrivna fordon har medfört, att åtskilliga av de sålunda disponibla, i drift synnerligen billiga rälsbussarna för närvarande måst avställas, och att de av dem utförda tågturerna måst antingen inställas eller ock uppehållas med ångtåg. Med hänsyn till sålunda inträdda förhållanden är det önskvärt, att aggregat för gengasdrift inmonteras på ytterligare ett antal — förslagsvis omkring 40 — rälsbussar. Kostnaderna för denna anskaffning och inmontering kunna beräknas till 250,000 kronor.

Av samma anledning föreligger för närvarande behov att införa anordningar för gengasdrift å ett antal — förslagsvis 20 à 25 — lokomotorer, av vilka fordon statens järnvägar efter leverans av senast gjord beställning komma att förfoga över sammanlagt 126 st. Det i innevarande års förnyelsefondsstat till anskaffning av lokomotorer anvisade anslaget å 200,000 kronor är redan disponerat. Samma är förhållandet med det anslag å 600,000 kronor, som å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 anvisats till detta ändamål. För att möjliggöra den nu ifrågasatta omändringen erfordras därför ett tilläggsanslag av 100,000 kronor.

Till materiel för automobiltrafik har under de senare åren anvisats medel såväl å riksstatens kapitalbudget som ur förnyelsefonden. Erinras må vidare i detta sammanhang, att å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 till införande av gasgeneratordrift vid biltrafiken anvisats ett särskilt anslag av 250,000 kronor.

De sålunda på olika sätt till järnvägsstyrelsens förfogande ställda medlen äro helt tagna i anspråk för därmed avsett ändamål. Efter verkställd leverans av senast gjorda beställningar komma statens järnvägar att förfoga över sammanlagt 460 landsvägsfordon, varav 52 utrustade för gengasdrift.

Med hänsyn till det rådande handelspolitiska läget har omnibustrafiken som bekant måst inskränkas till 40 procent av dess omfattning närmast före den 1 september 1939. I syfte att icke alltför hårt behöva beskära de landsvägsförbindelser, som statens järnvägar ombesörja, men jämväl för att vid eventuell ytterligare nedskärning av tilldelningen av flytande bränsle kunna i görligaste mån säkerställa ifrågavarande förbindelser synes det angeläget, att ytterligare förslagsvis omkring 60 fordon — omnibusar och lastbilar — utrustas för drift med inhemskt bränsle. För detta ändamål erfordras ett tilläggsanslag av 275,000 kronor.

Sammanlagt skulle alltså för nu angivna utrustning erfordras ett belopp av 625,000 kronor. Järnvägsstyrelsen har hemställt, att medlen måtte anvisas att utgå ur statens järnvägars förnyelsefond.

Över framställningen har *riksräkenskapsverket* den 17 juli 1940 i vad avser sättet för medelsanvisningen avgivit utlåtande och däri anfört:

För att kunna bedöma hur anskaffningen bör finansieras bör hänsyn i främsta rummet tagas till den tid, under vilken de ifrågavarande objekten



kunna vara i produktiv användning. Riksräkenskapsverket förutsätter härvid, att de nu ifrågavarande fordonen åter komma att ombyggas till bensin- eller oljedrift, så snart den nuvarande handelsavspärrningen upphör. Detta skulle innebära, att den produktiva livslängden för de aggregat, som nu skola anskaffas, icke bör beräknas till mera än ett à två år. Enligt nu gällande finansieringsregler borde alltså anskaffningen finansieras antingen å kapitalbudgeten, varvid anslag för omedelbar indirekt avskrivning bör uppföras å driftbudgeten, eller å statens järnvägars driftkostnadsstat. Sistnämnda finansieringsmetod bör komma till användning endast om anskaffningen kan anses vara affärsmässigt motiverad.

Järnvägsstyrelsens förslag till den del det avser anlitande av förnyelsefonden, vilket i realiteten skulle innebära, att avskrivningsmedel till motsvarande belopp återtoges, anser sig riksräkenskapsverket böra bestämt avstyrka.

I skrivelse den 20 juli 1940 har därefter *järnvägsstyrelsen* hemställt om anvisande av ytterligare medel för nu ifrågavarande ändamål. Till stöd härför har styrelsen anfört:

Med hänsyn till att det handelspolitiska läget i vad gäller import av flytande bränsle fortfarande är synnerligen ovisst och för att vara rustad för det fall, att bensintilldelningen skulle behöva beskäras än mer än som hittills skett eller till och med helt upphöra, synes det styrelsen angeläget, att övergången till gengasdrift i fråga om statens järnvägars motorfordon fortsättes och att sålunda ytterligare ett antal dylika fordon förses med gengasaggregat.

Vad angår statens järnvägars cirka 100 rälsbussar komma, såsom meddelats i skrivelsen den 17 juni 1940, i slutet av detta år ett 60-tal eller så gott som samtliga 2-axliga rälsbussar att vara utrustade för gengasdrift, under förutsättning att i nämnda skrivelse för ändamålet begärda medel ställas till styrelsens förfogande och leveranserna fullgöras planenligt. För att i nuvarande situation i största möjliga utsträckning kunna utnyttja rälsbussarna, vilket är angeläget icke blott av tidtabellstekniska och driftekonomiska skäl utan även på grund av den knappa tillgången på annan dragkraft, torde ytterligare 35 å 40 rälsbussar, samtliga av boggityp, böra omändras för gengasdrift, för vilket ändamål erfordras ett belopp av 150,000 kronor utöver i förenämnda skrivelse angivna 250,000 kronor. Avsett är emellertid att taga nu begärda medel i anspråk endast om genom praktiska prov med de boggirälsbussar, å vilka gengasaggregat för närvarande hålla på att inmonteras, blivit fullt klarlagt, att även rälsbussar av denna större typ utan olägenhet kunna apteras för gengasdrift. För närvarande råder nämligen viss osäkerhet i detta hänseende, enär, som nyss framhållits, hittills endast 2-axliga och alltså mindre och lättare fordon blivit försedda med dylika aggregat. Av statens järnvägars bilpark, som f. n. uppgår till i runt tal 550 fordon (500 bussar och 50 lastbilar), torde med inräknande av det antal, för vilket anslag begärts i ovannämnda skrivelse, till instundande höst 113 eller cirka 20 % vara utrustade för gengasdrift.

För att i händelse av ytterligare minskning i tilldelningen av flytande motorbränsle säkerställa att trafiken åtminstone nödtorftigt kan upprätthållas i ungefär samma omfattning som f. n., d. v. s. 40 % av den normala, synes det angeläget, att ytterligare minst 50 fordon förses med utrustning för gengasdrift. För detta ändamål erfordras ett lika stort belopp som det i ovannämnda skrivelse begärda eller alltså cirka 275,000 kronor.

I nyssnämnda skrivelse hade järnvägsstyrelsen hemställt, att däri angivna medel skulle anvisas ur statens järnvägars förnyelsefond. För det fall

att så kommer att ske torde givetvis även nu begärda ytterligare medel böra anvisas på detta sätt.

Enligt vad styrelsen under hand erfarit har emellertid under beredningen inom vederbörande departement av framställningen av den 17 juni 1940 alternativt ifrågasatts att anvisa i denna skrivelse begärda medel å kapitalbudgeten. Häremot är från styrelsens sida intet annat att erinra än att, därest så sker, ett mot åtminstone viss del av kapitalanslaget svarande avskrivningsanslag samtidigt torde böra anvisas å driftbudgeten, enär berörda kapitalinvestering icke kan anses betingad enbart av järnvägsekonomiska skäl utan även av omsorgen att såvitt möjligt förebygga de olägenheter, som allt för stora inskränkningar i eller ett fullständigt inställande av den av statens järnvägar uppehållna motortrafiken å järnväg och landsväg måste vålla därav berörda orter och befolkning, och enär dessutom frågan i vad mån statens järnvägar skola bliva skyldiga att förränta för nu ifrågasatt ändamål anvisade medel måste vara i viss mån avgörande för den takt, i vilken styrelsen anser sig böra vidtaga åtgärder i berörda hänseende.

Tillhoppa med de i styrelsens skrivelse den 17 juni 1940 begärda medlen skulle alltså enligt järnvägsstyrelsens framställning för anskaffning av gasgeneratorer behöva anvisas 1,050,000 kronor.

*Departements-  
chefen.*

Jag anser det angeläget, att den relativt omfattande motortrafik, som bedrivs av statens järnvägar såväl järnvägs- som landsvägsledes, i möjligaste mån kan upprätthållas även under nu rådande förhållanden med brist på flytande bränsle. Då såsom jag under punkten 1 framhållit gengas visat sig utgöra en efter förhållandena tillfredsställande ersättning för flytande motorbränsle, synes det föreligga skäl att i den utsträckning, som det nuvarande läget kan anses motivera, fortsätta det påbörjade arbetet för omändring till gengasdrift av de inom statens järnvägar begagnade motorfordonen. Enligt järnvägsstyrelsens nu föreliggande framställningar skulle ytterligare omkring 80 rälsbussar, 25 lokomotorer och 110 landsvägsfordon förses med gengasaggregat. Sammanlagda kostnaden härför är beräknad till 1,050,000 kronor. I likhet med järnvägsstyrelsen anser jag det handelspolitiska läget i vad avser import av flytande bränsle vara synnerligen ovisst, varför jag finner det motiverat, att gengasaggregat för statens järnvägar anskaffas i den av järnvägsstyrelsen föreslagna omfattningen. Det äskade beloppet har ej givit mig anledning till erinran. Enligt vad jag erfarit har järnvägsstyrelsen redan vidtagit förberedande åtgärder för anskaffningens snabba genomförande.

Vad angår finansieringen av utgiften anser jag i likhet med riksräkenskapsverket och i anslutning till vad jag uttalat under punkten 1, att statens järnvägars förnyelsefondsmedel icke böra komma i fråga. Jag förordar för min del, att anslag å kapitalbudgeten uppföres för ändamålet. Frågan om och i vad mån anslaget bör avskrivas torde i annat sammanhang få upptagas till prövning på föredragning av chefen för finansdepartementet.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Gengasaggregat för statens järnvägar* å tilläggsstat  
I till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 1,050,000.

### Luffarfsfonden.

[4.] 3 a. **Byggande och förbättring av flygplatser, reservationsanslag.** Med bifall till Kungl. Maj:ts därom framlagda förslag anvisade riksdagen till byggande och förbättring av flygplatser å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1938/39 ett reservationsanslag av 500,000 kronor och för budgetåret 1939/40 reservationsanslag av 3,500,000 kronor, därav 3,000,000 kronor å tilläggsstat I. Sistnämnda medelsanvisning ingick som ett led i olika åtgärder för stärkande av landets försvarsberedskap. Med hänsyn till de relativt stora belopp, som sålunda anvisats, ansåg jag mig i 1940 års statsverksproposition icke kunna förorda bifall till ett av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framlagt förslag om anvisande av anslag för ändamålet för innevarande budgetår. I nämnda proposition uttalade jag vid anmälan av styrelsens framställning, att därest redan anvisade medel icke skulle förslå för tillgodoseende av militära krav å civila flygfältsarbeten, vilka ansåges icke kunna uppskjutas, medel för ändamålet syntes få tagas i anspråk i den för förskottsstaten för försvarsväsendet m. m. gällande ordningen.

I skrivelse den 30 maj 1940 hemställde *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* — jämte det styrelsen överlämnade en sammanställning över dittills jämlikt särskilda av Kungl. Maj:t meddelade beslut disponerade medel av anslaget till byggande och förbättring av flygplatser — att för fyra i skrivelsen närmare angivna flygfältsarbeten måtte anvisas ett sammanlagt belopp av 2,900,000 kronor.

På grund av innehållet i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens skrivelse torde någon närmare redogörelse för detsamma icke böra lämnas till statsrådsprotokollet, utan riksdagens vederbörande utskott torde därom böra erhålla erforderliga upplysningar genom handlingarna, som komma att tillhandahållas utskottet.

Med anledning av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens framställning bemyndigade Kungl. Maj:t genom beslut den 21 juni 1940 styrelsen att för en kostnad av högst 1,900,000 kronor utföra tre av de i styrelsens skrivelse åsyftade arbetena. I samband därmed föreskrev Kungl. Maj:t, att nämnda utgift skulle bestridas av det under kapitalbudgeten, fonden för förslag till statsverket, uppförda förskottsanslaget till försvarsberedskapens stärkande i allmänhet.

För täckning av ifrågavarande medelsanvisning torde medel böra äskas å tilläggsstat I för det löpande budgetåret.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Byggande och förbättring av flygplatser* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 1,900,000.

### Fonden för statens aktier.

[5.] a. **Teckning av aktier i aktiebolaget transitotrafik, reservationsanslag.** Genom beslut den 21 juni 1940 uppdrog Kungl. Maj:t åt chefen för kommunikationsdepartementet att själv eller genom av honom förordnat ombud för statens räkning teckna aktier till ett nominellt belopp av 399,500 kronor i ett då under bildande varande bolag med uppgift att idka transportverksamhet jämte annan därmed förenlig rörelse. I samband därmed föreskrev Kungl. Maj:t, att nämnda utgift skulle bestridas av det under kapitalbudgeten, fonden för förslag till statsverket, uppförda förskottsanslaget till försvarsberedskapens stärkande i allmänhet.

Sedan de fem stiftarna av bolaget tecknat vardera en aktie å nominellt 100 kronor i bolaget samt teckning för statens räkning av förutnämnda aktiebelopp å 399,500 kronor skett, konstituerades bolaget vid sammanträde den 26 juni 1940, därvid såsom firmabeteckning för bolaget antogs aktiebolaget transitotrafik. Till ledamöter i bolagets styrelse utsågos vid sammanträdet generaldirektören Henning Leo, distriktschefen Axel Edvard Paulson, direktören Carl August Wicander, direktören i Sveriges industriförbund Gustaf Carl Axel Settergren och direktören i södra Sveriges stuvareförbund, sjökaptenen Eric Ericsson.

Med hänsyn till sambandet mellan Kungl. Maj:ts förenämnda beslut den 21 juni 1940 och Kungl. Maj:ts beslut den 5 juli 1940 angående uppförande av en lagringsanläggning för flytande bränsle torde jag i detta sammanhang jämväl få anmäla frågan om täckning av viss genom sistnämnda beslut skedd medelsanvisning. Genom beslutet den 5 juli 1940 uppdrog Kungl. Maj:t i anledning av framställningar från bensin- och oljenämnden samt statens bränslekommission — över vilka framställningar utlåtanden avgåvos av statens transportkommission och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen — åt nämnda styrelse att med anlitanande av det till anläggningar för oljelagring ovan jord för budgetåret 1940/41 såsom kapitalinvestering i fonden för förslag till statsverket anvisade reservationsanslaget av 2,500,000 kronor anskaffa och på närmare angiven plats färdigställa tre cisterner för flytande bränsle. Genom samma beslut bemyndigade Kungl. Maj:t vidare väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att för en kostnad av högst 185,000 kronor i samråd med statens bränslekommission och aktiebolaget transitotrafik utföra för cisternernas uppförande på förutsatt plats erforderliga transport- och andra arbeten. Tillika föreskrev Kungl. Maj:t, att sistnämnda kostnad skulle bestridas av det under kapitalbudgeten, fonden för förslag till statsverket, uppförda förskottsanslaget till kommunikationsverken.

Med hänsyn till här ifrågavarande ärendens natur torde någon ytterligare redogörelse för desamma icke böra lämnas till statsrådsprotokollet, utan riksdagens vederbörande utskott torde därom böra erhålla erforderliga upplysningar genom handlingarna, som komma att tillhandahållas utskottet.

För täckning av de i det föregående omnämnda förskottsansvisningarna från

beredskapsstaten för försvarsväsendet m. m., 399,500 kronor och 185,000 kronor, torde medel böra äskas å tilläggsstat för det löpande budgetåret. Under denna punkt gör jag framställning om anvisande av förstnämnda belopp. Anslaget för täckning av sistnämnda belopp torde såsom avseende fonden för förlag till statsverket böra anvisas under nästföljande punkt.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Teckning av aktier i aktiebolaget transitotrafik* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 399,500.

### **Fonden för förlag till statsverket.**

[6.] **1 a. Uppförande av en lagringsanläggning för flytande bränsle, reservationsanslag.** Under åberopande av vad jag under nästföregående punkt anført hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Uppförande av en lagringsanläggning för flytande bränsle* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 185,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

*Fredric Hawerman.*



Bilaga 12.

## Kapitalinvesteringar.

### *Ecklesiastikdepartementet.*

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 1 augusti 1940.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Bagge, anmäler härefter under ecklesiastikdepartementets handläggning hörande ärende angående kapitalinvestering å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 samt anför därvid följande.

### Statens allmänna fastighetsfond.

[1.] 7 a. **Byggnads- och inredningsarbeten vid karolinska mediko-kirurgiska institutet, reservationsanslag.** Flertalet av de teoretiska institutionerna vid karolinska institutet äro för närvarande inrymda i byggnaderna å tomten vid Hantverkargatan 3 i Stockholm. Den s. k. mellanbyggnaden inrymmer de patologisk-anatomiska, bakteriologiska och kemiska institutionerna. Vidare disponerar serafimerlasarettet för obduktioner och patologiska undersökningar lokaler i den patologisk-anatomiska institutionen. För den rättsmedicinska institutionen har på tomten uppförts en särskild mindre byggnad.

Med hänsyn till karolinska institutets trängande behov av bättre, rymligare och mera modernt inrättade och utrustade lokaler beslöt 1930 års riksdag (skrivelse nr 386), att ett nytt kliniskt sjukhus, benämnt karolinska sjukhuset, samt nya lokaler för institutets teoretiska institutioner skulle uppföras å Norrbackaområdet i Solna socken.

1931 års riksdag (skrivelse nr 286) beslöt därefter, att uppförandet av karolinska sjukhuset i första byggnadsetappen skulle omfatta bland annat en patologisk institution (avdelning).

Frågan om nybyggnader för karolinska institutets övriga teoretiska institutioner, administrationsbyggnader m. m. behandlades vid 1937 års riksdag, som anvisade 100,000 kronor till utförande av förarbeten för byggnadsföretaget. En utförlig redogörelse för byggnadsfrågan har lämnats i propositionen nr 219/1937, till vilken hänvisas. Ytterligare anslag har därefter endast beviljats för sådana arbeten, som borde utföras samtidigt med byggnadsarbetena för statens institut för folkhälsan. Däremot har byggnadsföretaget uppförts på beredskapsstat för budgetåren 1938/39 och 1939/40.

Den patologiska avdelningen vid karolinska sjukhuset skall fungera såsom karolinska institutets patologisk-anatomiska institution. Professorn i patologisk anatomi vid institutet är föreståndare för denna avdelning och den patologiska verksamheten vid serafimerlasarettet. För denna verksamhet inrättades genom beslut av 1939 års lagtima riksdag på serafimerlasarettets stat en befattning som prosektor. Det förutsattes därvid, att lokaler för ändamålet tills vidare skulle beredas inom karolinska institutet.

I skrivelse den 3 november 1939 anhöll *kanslern för rikets universitet*, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt byggnadsstyrelsen att i samråd med karolinska institutets lärarkollegium och direktionen för karolinska sjukhuset verkställa utredning rörande utnyttjande av den patologisk-anatomiska institutionens lokaler vid Hantverkargatan för utvidgning av de kemiska och rättsmedicinska institutionerna samt för den patologiska verksamheten vid serafimerlasarettet.

I framställningen hänvisas till skrivelser från *karolinska institutets lärarkollegium*, i vilka bland annat anförts:

Den patologisk-anatomiska institutionen torde inom kort överflyttas till nybyggnad vid Karolinska sjukhuset. Det syntes kollegiet angeläget, att de ledigblivna lokalerna kunde utnyttjas i avvaktan på det planerade förflyttandet av de teoretiska institutionerna, varigenom en lättnad kunde beredas i det svåra nödläge, som under en mycket lång följd av år blivit framvisat.

De medicinsk-kemiska och rättsmedicinska institutionerna vore sedan länge i starkt behov av omedelbar utvidgning. Detta behov av lättnad i den medicinsk-kemiska institutionens trångboddhet framginge av den planerade utvidgningen genom nybyggnad på Norrbacka-området. Härvid skulle förutom en välbehövlig modernisering erhållas en utvidgning i effektivt utrymme från 850 kvm. till 2,000 kvm., varjämte en avlastning skulle komma till stånd genom att det i den kemiska avdelningen inhysta medicinska Nobelinstitutet finge egna lokaler med omkring 700 kvm. Då den kemiska avdelningen och Nobelinstitutet liksom hittills i full utsträckning utnyttjade varandras i avsevärd grad genom donationer tillkomna apparatutrustning, vore de beroende av varandra och kunde icke utan stora kostnader med bibehållen effektivitet skiljas.

En omedelbar utvidgning av den *kemiska* institutionen inom den förefintliga byggnaden skulle i synnerhet få stor betydelse för undervisningen. Denna hade att kämpa med så stora svårigheter att ett verkligt nödläge föreläge. Omkring 260 studerande undervisades där årligen, och för 180 av dessa måste plats beredas för eget laborationsarbete, vilket påginge dagligen under terminerna, uppdelat på fyra kurser (docentkurser ej inräknade). Dylika la-



borationskurser krävde utrymme och handledning. Det bristande utrymmet medförde, att inga av de fyra kurserna kunde bedrivas samtidigt. De måste därför koncentreras, vilket vore till men för resultatet, ty det hade visat sig, att många studerande hade svårt att tillgodogöra sig en sådan alltför starkt koncentrerad undervisning. Utrymmesbristen inverkade också på många sätt direkt ofördelaktigt på undervisningens kvalitet. Svårigheterna att handleda praktiskt laborationsarbete växte med antalet studerande på helt annat sätt än vid enbart demonstrationer och katedrala föreläsningar, och antalet laboranter vore för stort i förhållande till utrymme och personal. Vid kursen i allmän kemi undervisades som vanligt 50 elever mot (höstterminen 1939) 25 i Lund och 28 i Uppsala.

Det utrymme, som kunde vinnas, om den nuvarande patologisk-anatomiska institutions lokaler finge disponeras i erforderlig utsträckning, skulle helt användas för undervisning. De nödvändiga omändringarna innefattade uppförandet av en spiraltrappa, dragandet av ledningar för vatten och avlopp samt gas och i mindre omfattning för elektricitet med armatur samt anskaffandet av laborationsbord. De senare kunde få ett enkelt utförande eller alternativt byggas för framtida bruk i den planerade nybyggnaden på Norrbacka-området. Reparations- och bättringsarbeten torde endast behövas i ringa omfattning.

Ej mindre trängande vore behovet av utvidgade lokaler för den *rättsmedicinska institutionen*. Denna institutions byggnad, vilken på sin tid uppfördes endast såsom ett rent provisorium i avvaktan på karolinska institutets planerade förflyttning från tomten vid Hantverkargatan och blott för täckande av det då mest omedelbara lokalbehovet, innehölle ej mer än en föreläsningssal, ett litet laborationsrum, två mindre rum samt på vinden ett museirum, allt med en sammanlagd golvyta av 166 kvm. Någon obduktionslokal finnes ej i institutionsbyggnaden och föreläsningssalen vore numera alldeles för liten för att kunna användas för sitt ändamål. Obduktionerna och den i samband med dessa bedrivna undervisningen hade därför hittills måst försiggå å den patologiska institutionen samt de katedrala föreläsningarna dels å denna institution och dels å den histologiska institutionen. Endast genom att cheferna å dessa institutioner välvilligt ställt lokaler till förfogande, hade sådana kunnat erhållas för undervisningen i rätts- och statsmedicin. När nu den patologiska institutionen avflyttade, måste den rättsmedicinska institutionen, om undervisningen i rätts- och statsmedicin skulle kunna fortgå, i erforderlig utsträckning få disponera dess föreläsningssal och obduktionslokaler jämte förberedelserum och för obduktionsverksamheten nödig expeditiouslokal. Då den rättsmedicinska institutionen saknade lärum för de studerande samt särskilt arbetsrum för amanuenser och för å institutionen tillfälligt arbetande forskare, någonting som berett stora svårigheter i arbetet, måste institutionen även få till sin disposition erforderligt antal rum för dessa ändamål. Slutligen vore i den rättsmedicinska institutionsbyggnaden det nuvarande laboratorietrymme alldeles otillräckligt. Institutionens laboratorium hade nämligen en golvyta, som icke uppginge till 13 kvm. Genom att i samband med övertagandet av de omtalade lokalerna i den nuvarande patologiska institutionsbyggnaden vissa ändringsarbeten bleve utförda å den rättsmedicinska institutionsbyggnadens föreläsningssal skulle ett avsevärt utökad laboratorietrymme för en jämförelsevis ringa kostnad kunna vinnas.

Av handlingarna i ärendet inhämtas ytterligare, att föreståndaren för den kemiska institutionen, professorn Einar Hammarsten, beträffande behovet av nya undervisningslokaler yttrat följande:

26 anställda personer arbetade för närvarande inom institutionen. Laborationsutrymme skulle beredas för omkring 200 studerande per år. Lokalerna kunde icke ventileras på annat sätt än genom att öppna fönster och dörrar. De lufttrummor, som funnes för dragskåp, kunde ej bringas att fungera i önskvärd riktning på annat sätt än genom att insätta fläktar i trummorna. Så hade även skett i viss utsträckning för att avvärja eldfaran i någon mån. Ytterkläder och laborationsrockar måste till övervägande del upphängas i rum, där laborationer påginge, vilket hindrade rörelsefriheten. Kursrum och läsrum samt skriv- och mottagningsrum saknades. Nödvändiga skrivbord vore uppställda mellan laborationsborden. En del av vattenledningarna vore så igengrodda, att tillräckligt vattentryck icke kunde erhållas, vilket utgjorde ett dagligen återkommande hinder för vissa arbeten.

Genom bidrag från The Rockefeller Foundation hade det blivit möjligt att anskaffa en stor och dyrbar apparatutrustning, vilkens utnyttjande och vård krävde lämpliga lokaler. Eldfaran hade år 1938 fått en bjärt belysning, då apparaturen genom eldsvåda blev skadad. Ett senare tillbud till eldsvåda hade avvärjts men kunde lätt orsakat en omfattande skadegörelse. Förefintligheten på flera ställen inom institutionen av spänningar på mellan fem- och tiotusen volt utgjorde en ständig fara med hänsyn till den ytterliga koncentreringsen av apparaturen. Apparaterna störde i hög grad varandra, och härför liksom för eldfaran bure lokalernas oerhörda belastning största skulden.

I yttrande den 7 mars 1940 har *byggnadsstyrelsen* meddelat, att karolinska institutets patologisk-anatomiska institution den 1 februari 1940 flyttat till karolinska sjukhuset å Norrbacka samt vitsordat, att de nuvarande lokalerna för de kemiska och rättsmedicinska institutionerna vore mycket otidsenliga.

På styrelsens begäran hade representanter för institutets lärarkollegium och serafimerlasarettets direktion överlämnat ett program för utnyttjande av den patologisk-anatomiska institutionens lokaler vid Hantverkargatan. Detaljerna i programmet hade utformats av professorn Einar Hammarsten och föreståndaren för den rättsmedicinska institutionen, professorn Wilhelm Bosæus.

Enligt det uppgjorda förslaget skulle serafimerlasarettets patologiska avdelning fortfarande disponera vissa lokaler inom den förutvarande patologisk-anatomiska institutionen. Andra lokaler skulle disponeras av såväl den patologiska som den rättsmedicinska avdelningen. Övriga utrymmen skulle fördelas mellan den kemiska och den rättsmedicinska institutionen. Kostnaderna för de ifrågasatta ändrings- och inredningsarbetena beräknas av byggnadsstyrelsen till 143,000 kronor.

Kostnaderna för ändringsarbetena inom den rättsmedicinska institutionen, vilka arbeten huvudsakligen avsåge omändring av föreläsningssalen till laboratorium, beräknas av byggnadsstyrelsen till 4,000 kronor.

Beträffande arbetenas art och omfattning i övrigt hänvisas till handlingarna.

Byggnadsstyrelsen har framhållit, att ändringsarbetena omfattade relativt små byggnadsarbeten men rätt omfattande inredningsarbeten. Vidare har styrelsen anført:

Då nybyggnad för den kemiska institutionen vore avsedd att uppföras å Norrbackaområdet, skulle de ifrågasatta ändringarna endast avse en tillfällig lösning av institutionens lokalfråga. På grund härav och då icke nu kunde avgöras i vad mån en blivande stadsplaneändring för området kunde påverka byggnaden, ställde sig styrelsen, trots att de föreslagna arbetena skulle medföra förbättring av institutionens nuvarande dåliga lokalförhållanden, tveksam, om det kunde anses lämpligt att vidtaga så omfattande och dyrbara inredningsarbeten som ifrågasatts.

Med hänsyn till vad sålunda anförts anbefalldes *byggnadsstyrelsen* att efter samråd med vederbörande professorer inkomma med förslag till sådana provisoriska ombyggnads- och inredningsarbeten inom ifrågavarande lokaler, som befundes oundgängligen nödvändiga för tillgodoseende av undervisningens behov.

I anledning härav har professorn Hammarsten uppgjort förslag till nedskärningar i den tidigare uppgjorda planen till utvidgning av den kemiska institutionen. Av dennes utredning inhämtas, att allt arbete, som icke ansetts oundgängligen nödvändigt för undervisningen, slopats, varvid även bortsetts från lokalernas utseende. Bland annat ifrågasattes ej någon ändring av golvbeklädnaden eller några målningsarbeten; gardiner för fönstren skulle ej uppsättas och förbättringsarbeten i vissa lokaler ha helt slopats. Vad som återstår är väsentligen arbeten för iordningställande av laboratorier.

Professorn Bosæus har meddelat, att någon nedskärning av förslaget angående den rättsmedicinska institutionen icke varit möjlig.

Kostnaderna för de nu ifrågasatta arbetena ha inom byggnadsstyrelsen beräknats till 70,000 kronor enligt följande fördelning:

Inredningsarbeten m. m. för kemiska institutionen .....	kronor	53,500
Reparation och inredningsarbeten för rättsmedicinska institutionen .....	»	5,500
Iordningställande av kemiska institutionens gamla föreläsningssal till laborationsändamål.....	»	7,000
Ändringsarbeten inom rättsmedicinska institutionens gamla föreläsningssal .....	»	4,000
	Summa kronor	70,000.

Byggnadsstyrelsen har framhållit, att kostnaderna för målningsarbeten inom lokaler för den kemiska institutionen icke ingå i kostnadssumman på 70,000 kronor. Styrelsen har emellertid ansett målnings- och förbättringsarbeten vara ofrånkomliga, om övriga av professor Hammarsten föreslagna arbeten skola utföras, och har beräknat kostnaderna härför till 6,000 kronor. Den sammanlagda kostnaden skulle därigenom uppgå till 76,000 kronor.

Av handlingarna inhämtas, att föreståndaren för biokemiska avdelningen vid det medicinska Nobelinstitutet och hans medarbetare alltsedan avdelningens inrättande år 1936, i avbidan på lösningen av dess lokalfråga, medgivits att såsom gäster arbeta vid karolinska institutets kemiska institution. Vidare framgår av handlingarna, att de ifrågasatta arbetena icke betingats av

den biokemiska avdelningens behov utan av nödvändigheten att överhuvud taget förbättra arbetsförhållandena inom den kemiska institutionen.

*Departements-  
chefen.*

Den i ärendet framlagda utredningen ger vid handen, att de kemiska och rättsmedicinska institutionernas lokalförhållanden äro mycket otillfredsställande. Särskilt vill jag framhålla den påtagliga brandrisk, som framkallas av den kemiska institutionens trångboddhet. Genom en utvidgning av institutionens lokaler skulle denna risk minskas. Vid besök på ort och ställe har jag kunnat konstatera, att trångboddheten i hög grad försvårar icke blott den vetenskapliga forskningen utan också undervisningen i den kemiska institutionen. Men även den rättsmedicinska institutionen är i trängande behov av utökade lokaler.

En lösning av dessa lokalfrågor skulle kunna ernås genom att redan nu överflytta de kemiska och rättsmedicinska institutionerna till Norrbackaområdet, där enligt det föregående tomter reserverats för dessa och de övriga teoretiska institutionerna vid karolinska institutet. Kostnaderna för de byggnadsföretag, som i så fall skulle erfordras, uppgå enligt nu föreliggande kostnadsberäkningar till över 2 miljoner kronor. Under nuvarande förhållanden kan jag icke tillstyrka en sådan lösning av frågan.

Ett annat alternativ är att för de kemiska och rättsmedicinska institutionerna utnyttja de lokaler i karolinska institutets nuvarande byggnad, som använts för patologisk-anatomiska institutionen men som blivit lediga genom att patologiska avdelningen vid karolinska sjukhuset tagits i bruk. Kostnaderna för de önskvärda ändringsarbetena i dessa lokaler ha av byggnadsstyrelsen ursprungligen beräknats till 147,000 kronor. Enligt min mening är det icke tillrådligt att utföra så kostsamma ändringsarbeten i lokaler, som om några år av allt att döma skola disponeras för andra ändamål. Jag vill erinra, att riksdagen enligt skrivelse nr 344/1940 godkänt avtal mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Stockholms stad rörande vissa markfrågor m. m. i Stockholm, enligt vilket institutets nuvarande fastighet skall av kronan överlåtas till staden senast den 1 januari 1948. Byggnadsstyrelsen har anmodats förenkla byggnadsprogrammet och kostnaderna ha härigenom nedbringats till 76,000 kronor. I det reviderade byggnadsprogrammet ha medtagits endast sådana provisoriska ombyggnads- och inredningsarbeten, som äro oundgängligen nödvändiga för tillgodoseende av undervisningens behov. Med hänsyn till de betydande fördelar för undervisningen och arbetet vid de kemiska och rättsmedicinska institutionerna, som vinnas genom de föreslagna arbetena, synes mig denna kostnadssumma kunna godtagas. Jag anser mig därför böra förorda, att dessa institutioners lokalfråga provisoriskt ordnas på föreslaget sätt och inom denna kostnadsram. Det bör påpekas, att — om det av mig tillstyrkta alternativet accepteras — det icke är nödvändigt att så snart som eljest skulle vara behöfligt utföra de mycket kostnadskrävande byggnadsarbetena å Norrbackaområdet för de ifrågasvarande institutionerna, något som under nuvarande förhållanden är av be-

tydelse i statsfinansiellt hänseende. Det medicinska Nobelinstitutet synes icke böra deltaga i kostnaderna för de av mig tillstyrkta arbetena.

Då det är angeläget, att de kemiska och rättsmedicinska institutionerna med det snaraste erhålla drägliga lokalförhållanden, torde anslag för ändamålet böra anvisas å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1940/41 under statens allmänna fastighetsfond.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Byggnads- och inredningsarbeten vid karolinska mediko-kirurgiska institutet* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 76,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

C. A. Charpentier.

---



## Bilaga 13.

**Kapitalinvesteringar.***Handelsdepartementet.*

*Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 1 augusti 1940.*

## Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Domö, anmäler härefter under handelsdepartementets handläggning hörande ärende angående kapitalinvestering å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 samt anför därvid följande.

**Statens utlåningsfonder.**

[1.] **18. Statens sekundärlånefond för rederinäringen, reservationsanslag.** I den av Kungl. Maj:t i propositionen nr 79 till 1939 års urtima riksdag angående åtgärder för begränsning av statsutgifterna under budgetåret 1939/40 framlagda redogörelsen för planerade och verkställda besparingsåtgärder m. m. avsågs, bland annat, att av de å statens sekundärlånefond för rederinäringen för det dåvarande till ett belopp av 1,587,000 kronor för utlåning disponibla kapitaltillgångarna 1,000,000 kronor skulle återlevereras till riksgäldskontoret. Sedan riksdagen i skrivelsen nr 97 lämnat den sålunda ifrågasatta besparingsåtgärden utan erinran, meddelade Kungl. Maj:t den 30 december 1939 beslut i ämnet.

I skrivelse den 27 juni 1940 har nämnden för statens sekundärlånefond för rederinäringen hemställt, att det belopp å 1,000,000 kronor, som återlevererats till riksgäldskontoret, måtte ånyo tillföras nämnda fond. Till motivering för förslaget har nämnden anfört följande:

Innan förenämnda proposition avläts till riksdagen, hade nämnden på där- om gjord förfrågan meddelat att, såvitt nämnden då kunde bedöma lånebehovet, ifrågavarande belopp å 1,000,000 kronor icke syntes vara för fondens

verksamhet behövt. Nämnden hade emellertid därvid samtidigt förklarat sig förutsätta att, därest lånebehovet skulle ökas, fonden skulle återställas till sin ursprungliga storlek.

På grund av omständigheter, som icke tidigare kunnat förutses, hade lånebehovet nu hastigt ökat och nämnden hade som följd därav i princip beviljat två lån å respektive 920,000 kronor och 36,000 kronor. Fondens för närvarande för utlåning disponibla kapital utgjorde emellertid endast 715,000 kronor.

Över berörda framställning hava fullmäktige i riksgäldskontoret och statskontoret yttrat sig.

*Fullmäktige i riksgäldskontoret* hava anfört i huvudsak följande:

Enligt Kungl. Maj:ts förordnande i brev den 30 december 1939 hade ett belopp å 1,000,000 kronor av nämnda fonds kapitaltillgångar under budgetåret 1939/40 tagits i anspråk såsom besparing å riksgäldsfonden. Vid sådant förhållande kunde beloppet ifråga ej ställas till förfogande för fonden.

Därest nämnden ansåge sig bunden av sina beslut att i princip bevilja vissa lån, torde nämnden böra hos Kungl. Maj:t anhålla om anvisande å kapitalbudgeten av erforderliga nya medel till fonden. En dylik anhållan syntes emellertid böra begränsas att avse ett belopp av (920,000 + 36,000 — 715,000 =) 241,000 kronor.

*Statskontoret* har framhållit, att, därest det befundes nödvändigt att utlämna de i ärendet omförmälda nya lånen, annan utväg för dessas finansiering icke stode till buds än avlåtande av framställning till riksdagen om anvisande av medel å kapitalbudgeten.

*Departements-  
chefen.*

För att nämndens för statens sekundärlånefond för rederinäringen beslut om beviljande av ifrågavarande båda nya lån skall kunna fullföljas — vilket jag anser mig böra tillstyrka — är det tydligt, att en höjning av fondens kapital är erforderlig. Jag förordar, i anslutning till fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag, att den nya medelsanvisningen begränsas till i runt tal 250,000 kronor. Anslaget torde böra såsom kapitalinvestering under statens utlåningsfonder anvisas å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1940/41.

Under återopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Statens sekundärlånefond för rederinäringen* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 250,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

*Åke Hartvig.*



Bilaga 14.

## Kapitalinvesteringar.

### *Folkhushållningsdepartementet.*

*Utdrag av protokollet över folkhushållningsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 1 augusti 1940.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet Eriksson, anmäler härefter under folkhushållningsdepartementets handläggning hörande ärenden angående kapitalinvestering å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 samt anför därvid följande.

### Fonden för förslag till statsverket.

[1.] **11. Förlagskapital för Svenska gengasaktiebolaget, reservationsanslag.** Enligt skrivelse den 14 juni 1940, nr 391, har 1940 års lagtima riksdag bifallit Kungl. Maj:ts i proposition nr 250 gjorda förslag om bildande under statens medverkan av ett särskilt bolag, benämnt Svenska gengasaktiebolaget, vars verksamhet skulle inriktas på att bedriva dels en planmässig tillverkning av gengasaggregat, dels ock förmedling och inköp, eventuellt även beredning av för gengasdrift lämpligt bränsle. Riksdagen har därjämte medgivit, att aktiekapitalet i bolaget finge tecknas av staten och bestämmas till 500,000 kronor. Samtidigt har riksdagen anvisat *dels* till Teckning av aktier i Svenska gengasaktiebolaget såsom kapitalinvestering i fonden för statens aktier ett reservationsanslag av 500,000 kronor, *dels ock* till Förlagskapital för Svenska gengasaktiebolaget såsom kapitalinvestering i fonden för förslag till statsverket ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor.

Stiftelseurkund för Svenska gengasaktiebolaget har utfärdats den 14 juni 1940. Samma dag har Kungl. Maj:t uppdragit åt chefen för folkhushåll-

ningsdepartementet att till ett nominellt belopp av 499,500 kronor teckna aktier i bolaget. Sedan dylik teckning ägt rum och å konstituerande sammanträde den 21 juni 1940 med aktieägarna i bolaget enhälligt beslutats, att bolaget skulle komma till stånd, har inom folkhushållningsdepartementet i syfte att reglera samarbetet mellan staten och bolaget upprättats följande förslag till avtal mellan staten och bolaget:

## »1 §.

Bolaget åtager sig att verka för en planmässig, inhemsk tillverkning av gengasaggregat ävensom för en ändamålsenlig reglering av försörjningen med bränsle till dylika aggregat.

Bolaget åtager sig att fullgöra de särskilda uppgifter, som av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av statens bränslekommission uppdragas åt bolaget.

## 2 §.

Staten åtager sig att på anfordran ställa erforderliga rörelsemedel till förfogande för bolagets under 1 § andra stycket angivna verksamhet ävensom att bestrida kostnaderna för nämnda verksamhet med belopp, som Kungl. Maj:t bestämmer.

## 3 §.

Det åligger bolaget i avseende å dess verksamhet enligt detta avtal att ställa sig till efterrättelse de anvisningar, som chefen för folkhushållningsdepartementet må komma att meddela; att så förfara att enskilt intresse icke obehörigen gynnas eller skadas; samt att, för vinnande av största möjliga besparing av omkostnaderna, handhava rörelsen på det mest rationella och effektiva sätt.

## 4 §.

Bolaget förbinder sig att i enlighet med de närmare bestämmelser, bränslekommissionen meddelar, lämna av kommissionen begärda uppgifter rörande bolagets verksamhet.

Bolaget är skyldigt underkasta sig den granskning från riksdagens revisors sida, som Kungl. Maj:t må föreskriva.

## 5 §.

Finner bolaget någon på Kungl. Maj:t ankommande åtgärd påkallad till främjande av ändamålsenlig utveckling av gengasdriften, har bolaget att, med förebringande av erforderlig utredning, göra anmälan om förhållandet hos Kungl. Maj:t.

## 6 §.

Detta avtal träder i kraft så snart det undertecknats av båda de avtalslutande parterna samt gäller till dess detsamma från statens sida uppsäges.»

På hemställan av chefen för folkhushållningsdepartementet har Kungl. Maj:t den 28 juni 1940 bemyndigat departementschefen att å statens vägnar underteckna förevarande avtal.

I skrivelse till folkhushållningsdepartementet den 18 juni 1940 har statens livsmedelskommission anhållit, att uppdrag måtte lämnas Svenska gengas-

aktiebolaget att snarast möjligt anskaffa gasgeneratorer till jordbruksdrift. Vidare har Svenska gengasaktiebolaget den 12 juli 1940 hos Kungl. Maj:t hemställt, bland annat, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt bolaget att inköpa visst antal gengasverk för jordbrukstraktorer och lastbilar ävensom ställa medel till förfogande för detta ändamål. Till motivering för denna hemställan har bolaget i huvudsak anfört följande:

Bolaget hade omedelbart efter sitt bildande tagit itu med frågan om anskaffning av gengasverk för jordbrukstraktorer och lastbilar. Lämpliga typer för traktorer hade redan fastställts. Själva gengasverken skulle bli sådana, att de valfritt kunde användas vid jordbrukstraktorer — med undantag för vissa Fordsontraktorer — eller lastbilar. Beträffande andra delar såsom fläkt, kylare och rörförbindelser kunde det däremot bli nödvändigt att använda delvis skilda typer.

Med hänsyn till bristen på motorfotogen och bensin vore det enligt de uppgifter, som lämnats av bränslekommissionen, livsmedelskommissionen och transportkommissionen, oundgängligen nödvändigt att utan tidsutdräkt beställa ett stort antal gengasverk. Tiden hade emellertid icke medgivit, att man från ägare av vare sig jordbrukstraktorer eller lastbilar kunnat insamla beställningar på gengasverk. Man finge därför räkna med den risken att en del verk kunde bli osålda, om olja och bensin åter bleve tillgängliga. Svårigheten att bedöma den rätta fördelningen av gengasverk på traktorer och lastbilar kunde medföra förlust på restlager av tillbehör. Bolaget ämnade begränsa risken härför genom att utverka rätt till avbeställning samt genom att till en början beställa tillbehör endast till ett begränsat antal jordbrukstraktorer. Kompletterande beställningar av dylika tillbehör skulle sedan kunna göras utan förlängning av den totala leveranstiden.

Lastbilägarna torde ofta kunna själva ombesörja montage och motorändring. Bolaget förutsatte, att detsamma icke behövde befatta sig med eller finansiera dessa åtgärder.

Däremot ansåges bolaget få organisera och finansiera montage och motorändring vid jordbrukstraktorerna. Kostnaden därför hade ännu icke kunnat fastställas med hänsyn till det stora antalet olika typer, som förekomme, men uppskattades till 2 à 2.5 miljoner kronor.

För närvarande vore det ovisst, i vad mån betalningen för gengasverken hunne inflyta till den tid, då likvid skulle lämnas av bolaget. Bolaget ansåge emellertid, att ett förlagskapital av 6 miljoner kronor erfordrades för de föreslagna beställningarna.

Genom beslut den 12 juli 1940 har Kungl. Maj:t uppdragit åt Svenska gengasaktiebolaget att snarast möjligt anskaffa visst antal gengasaggregat för jordbrukstraktorer och lastautomobiler att av bolaget försäljas under iakttagande av de särskilda föreskrifter, som Kungl. Maj:t kunde komma att meddela. Samtidigt har Kungl. Maj:t medgivit, att det tidigare omnämnda reservationsanslaget å 3,000,000 kronor till Förlagskapital för Svenska gengasaktiebolaget finge tagas i anspråk för bestridande av kostnaderna för ifrågasvarande anskaffning. Därjämte har Kungl. Maj:t hemställt till fullmäktige i riksgäldskontoret att från det å förskottsstat för försvarsväsendet m. m. för budgetåret 1940/41 under kapitalbudgeten, fonden för förlag till statsverket, uppförda förskottsanslaget till Försvarsberedskapens stärkande i allmänhet

(b) till bolaget, efter rekvisition i mån av behov, utbetala ett belopp av 3,000,000 kronor för enahanda ändamål.

*Departements-  
chefen.*

Den knappa tillgång på drivmedel för jordbrukstraktorer, som nu är för handen, lärer, därest import av brännolja icke skulle kunna åstadkommas under den närmaste tiden, komma att medföra, att jordbrukets maskinpark endast i begränsad omfattning kan hållas i gång. I syfte att i görligaste mån undanröja dessa olägenheter har Kungl. Maj:t uppdragit åt Svenska gengasaktiebolaget att snarast vidtaga åtgärder för tillverkning och försäljning till jordbrukare av högst 5,000 gasgeneratoraggregat. Även den samhällsviktiga lastbilstrafiken har ansetts böra tillgodoses i viss utsträckning. För dessa ändamål har Kungl. Maj:t, såsom tidigare nämnts, från förskottsstat anvisat medel till Svenska gengasaktiebolaget utöver det anslag, som av riksdagen redan anvisats till förlagskapital åt bolaget. Ifrågavarande från förskottsstat anvisade medel synas böra täckas genom ett särskilt reservationsanslag å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår.

Under hänvisning jämväl till vad chefen för jordbruksdepartementet tidigare i dag anfört i samband med förslag om äskande av anslag under nionde huvudtiteln till bidrag till anskaffande av gasgeneratorer för jordbrukstraktorer, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förlagskapital för Svenska gengasaktiebolaget* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 3,000,000.

[2.] **12. Statlig krigsförsäkring, reservationsanslag.** För täckande av de med den statliga krigsförsäkringsverksamheten förenade utgifterna användas i första hand inflytande premier. För att i fall av behov tagas i anspråk för uppfyllande av de förpliktelser, som komme att åvila statens krigsförsäkringsnämnd, har riksdagen emellertid å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 till Statlig krigsförsäkring anvisat ett reservationsanslag av 50,000,000 kronor.

I skrivelse till folkhushållningsdepartementet den 19 juli 1940 har statens krigsförsäkringsnämnd meddelat, att det för närvarande icke vore möjligt att överblicka hur stort anslag, som kunde vara erforderligt utöver sålunda anvisat anslag av 50,000,000 kronor. Ehuru det ännu icke vore möjligt att ens tillnärmelsevis fastställa hur stor förlusten bleve genom avstängningsåtgärderna västerut och den mängd varor, som i samband härmed utlossats i olika hamnar, hade man enligt nämndens uppfattning all anledning räkna med, att ovannämnda anslag av 50,000,000 kronor härigenom, åtminstone i huvudsak, komme att förbrukas. Såväl risken för ytterligare förluster som bärkraftigheten av i utlandet meddelade återförsäkringar vore omöjliga att bedöma. Försiktigheten bjöde emellertid, att ett ytterligare belopp av omkring 50,000,000 kronor uppfördes å tilläggsstat för att tagas i användning, därest så skulle visa sig erforderligt.

Såsom krigsförsäkringsnämnden anført är det för närvarande ytterst svårt att bedöma, om eller i vilken utsträckning ytterligare medel erfordras för täckande av kostnaderna för den statliga krigsförsäkringen. Jag biträder nämndens förslag, att ytterligare medel ställas till förfogande för att i fall av behov tagas i anspråk. Mot det för ändamålet beräknade anslagsbeloppet, 50,000,000 kronor, har jag icke något att erinra.

*Departements-  
chefen.*

Under åberopande av vad jag sålunda anført hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Statlig krigsförsäkring* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 50,000,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

*Sven Persson.*